

ΕΣΤΙΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΒΡΑΒΕΥΘΕΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΡΟΣ ΕΝΙΣΧΥΣΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

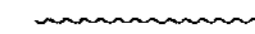

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

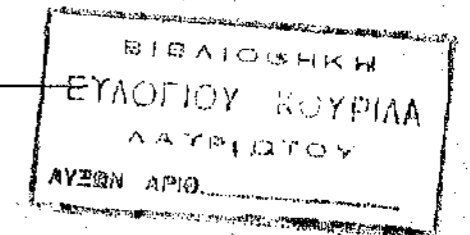

1889

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡΑΧΜΑΣ 6. — ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 8.

ΑΘΗΝΗΣ

ΕΚΔΟΤΑΙ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ ΚΑΙ Γ. ΔΡΟΣΙΝΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΕΝ ΤΗ ΟΔΩ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΥ ΑΡΙΘ. 14 ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

ΤΟΜΟΣ ΚΖ΄.

Συνδρομή ἑτησίως: Ἐν Ἑλλάδι γρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ γρ. 20.— Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκδοτὴς: Ἐλευθέριος Βενιζέλος.— Τραπεζὴν Διευθ. Ὑδ. Παριζιωτικῆς 14.

9 Ἀπριλλίου 1889.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ

Ὁ Σολομών δὲν ἐπέδρασε πολὺ ἐπὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ὅμως ἐν τῇ θρησκευτικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ σημειῶναι οὕτως εἰπεῖν ἕριστικόν τι καὶ σπουδαιότατον σημεῖον διότι ὑποδόμησεν οἶκον τῷ Κυρίῳ. Ὅπως ὁ πατήρ του Δαυὶδ, ὁ Σολομών ἐθεώρει τὸν Ἰεχωβά ὡς τὸν προστάτην Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ, εἰτίμα δ' αὐτὸν ἐν πᾶσι τοῖς καθιερωμένοις τόποις καὶ μάλιστα ἐπὶ τόπων ὑψηλῶν προσφέρων εἰς αὐτὸν δῶρα καὶ κτίων θυμίαμα. Ὁ κατ' ἐξοχὴν δὲ πεφημισμένος ἐκ πάντων τῶν ὑψηλῶν τόπων ἦτο τὸ ὄρος Γαββαών, ὅπου συχνάκις ἀνίστατο καὶ ἐπορεύετο ὁ Σολομών προσφέρων χιλίαν ὀλοκαύτωσιν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ὤρθη ὁ Ἰεχωβά τῷ Σολομώντι ἐν ὑπνῷ τὴν νύκτα καὶ τῷ ἔδωκε τὴν σοφίαν. Καὶ ὁ λαὸς δὲ ἦσαν θημιῶντες ἐπὶ τοῖς ἰσχυροῖς.

Τὴν ἐλαφρὰν ἐκείνην λογικὴν τάξιν, ἣν ὁ Δαυὶδ εἶχε δώσει εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ἰεχωβά φαίνεται ὅτι τὴν ἐξηκολούθησεν ὁ Σολομών. Οὐδέποτε συμβουλευεται τὸν Ἰεχωβά διὰ μέσου τοῦ οὐρίμι καὶ τουμμίμι οὐδὲ διὰ μέσου τῶν προφητῶν. Τὸ ὄνειρον μόνον ἐδέχετο ὡς δηλωτικὸν τῆς θείας βουλήσεως, ἀλλὰ τὸ ὄνειρον ἦτο μέσον συγκοινωνίας πρὸς τὸν Θεὸν ὅπως προσωπικόν, τὸ ὁποῖον κατήργει πάντα τὰ παλαιὰ ὄργανα τῶν χρησμάτων. Τὸ ὄνειρον ἀπετέλει τὴν κατ' ἐξοχὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀρχαίων χρόνων, οἷον αὐτὴν βλέπομεν ἐν τῇ βίβλῳ τοῦ Ἰώβ, ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἔβλεπεν ἀπ' εὐθείας τὰς ὀπτασίας τοῦ Θεοῦ ἕνευ τῆς μεσολαβήσεως ἀνθρώπου ἄλλου ἢ μηχανήματος οἰουδήποτε. Διὰ τοῦτο δὲ ἱερεῖς καὶ προφῆται εἶναι τεταπεινωμένοι ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σολομώντος. Οἱ ἱερεῖς εἶχον κατασταθῆ ἀπλοὶ τοῦ βασιλέως ὑπάλληλοι, οἱ δὲ προφῆται περιέστησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κρύπτωσι τὴν κατὰ τῶν τότε γενομένων δυσαρρέσειάν των καὶ νὰ γογγύζωσιν ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὁ βασιλεὺς ὡς ἐκλεκτὸς τοῦ Κυρίου κατέχει τὴν πρώτην τοῦ ἔθνους θέσιν καὶ εἰς τὰ θρησκευτικὰ καὶ εἰς τὰ λοιπὰ πράγματα.

Ἡ κιβωτός τῆς διαθήκης εὕρισκετο πάντοτε

παρὰ τὸ πικλάτιον τοῦ βασιλέως ἐν καταστάσει προσωρινῇ, ἢ δὲ σκηνῇ, ἣτις τὴν ἐσκέπαζε καθίστατο καθ' ἐκείνην πλείοτερον βασιλικόν τι ἱερόν, ὅπου ἠδρευεν ἡ κυριωτάτη ἰσχύς καὶ δύναμις τῆς βασιλείας. Ὁ Σολομών μετὰ τῶν ἀκολούθων του ἀνήγεν ὀλοκαυτώσεις κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἐποίησεν εἰρηνικὰς καὶ ἐποίησεν πότους μεγαλοπρεπεῖς, οὕτω δὲ ἡ λατρεία τοῦ Ἰεχωβά εἶχε προσλάβῃ σχεδὸν αὐλικὸν χαρακτήρα, ὁ δὲ λαὸς, ὡς φαίνεται, ἐλάχιστα μετεῖχεν αὐτῆς, διότι πρὸς τοῦτο ἦν ἐχρηάζετο νὰ εἰσορμηθῇ εἰς τὸ πικλάτιον, ὅπου καὶ τότε ὅπως καὶ πάντοτε δὲν ἦτο εὐκολον πρᾶγμα. Ἡ πολιτικὴ τῆς δυναστείας ἤρχισεν ὅπως ἦτο φυσικόν νὰ γεωργῇ πρὸς ἴδιον κέρδος τὸ ἱερόν πικλάτιον, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποίου εἶχεν οὕτως εἰπεῖν γεννηθῆ.

Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ φαίνεται ὅτι εἶχεν ἤδη ἐπὶ Δαυὶδ ἀποφασισθῆ, ὁπῆρξε δὲ τὸ κυριώτατον ἔργον τοῦ Σολομώντος. Ὁ κόσμος κατὰ τὸ χιλιεστὸν πρὸ Χριστοῦ ἔτος ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ οἰκοδομῇ ναοὺς. Ἡ Τύρος προηγήθη κατὰ τοῦτο τῶν ἄλλων σημετικῶν χωρῶν καὶ πόλεων καὶ εἶχεν ἤδη βεθε.λεμ ὡς οἱ ἐγγύριοι τὰ ὠνόμαζον, ἀπομιμήματα τῶν ναῶν τῆς Αἰγύπτου. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ λάβῃ καὶ ὁ Ἰεχωβά κατοικίαν ἄλλην ἢ τὴν σκηνὴν, ἦν μόνον εἶχεν ἕως τότε, σχεδὸν ἐπιβάλλετο πλέον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀφ' ὅτου ὁ βασιλεὺς εἶχε κτίσῃ δι' ἑαυτὸν μεγαλόλιθον οἶκον. Τοῦ χαλκοῦ ἀφθονος ἐγένετο τότε χρῆσις ἐν τοῖς ναοῖς τῆς Τύρου. Ἄλλ' ὁ Δαυὶδ ἐν τοῖς πολέμοις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀραμαίτους καὶ τοὺς ἄλλους τῆς Κοίλης Συρίας λαοὺς εἶχε κατακτήσῃ μέγαν μεταλλικὸν πλοῦτον. Ἦσαν λοιπὸν ὅμοια τὰ πράγματα ὥστε νὰ δοθῇ καὶ εἰς τὸν Ἰεχωβά ἡ ἀμοιβή, ἣν κατὰ τοὺς τότε χρόνους ἀπῆρτον μάλιστα οἱ Θεοὶ οἱ προστάται ἢ πολιούχοι, οἶκος δηλαδὴ ἴδιος, ὅπου νὰ ἐδρευῇ ἡ μεγαλειότης των καὶ ὅπου μόνου καὶ ἀποκλειστικῶς νὰ λατρεύωνται. Ὡς γήπεδον διὰ τὴν οἰκοδομὴν ἐξέλεξεν ὁ Σολομών μέρος τι, ὅπου ὑπῆρχεν ἡδὴ βωμὸς τοῦ Ἰεχωβά, κτισθεὶς ἐκεῖ ἕνεκα λοιμωδῶν ἀναθυμιάσεων, αἵτινες ἐνομιζέτο ὅτι ἀνεδίδοντο ἀπὸ τοῦ βωμοῦ τῆς γῆς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Ἦτο δὲ ὁ

τόπος γειτονικός και προς την ακρόπολιν των Ιεροσολύμων και προς το βασιλικόν παλάτιον. Ἐπετεύχθη δὲ βάσις πρὸς οἰκοδομὴν στερεὰ καὶ ὁμαλωτάτη δι' ἐπιχώσεως, περὶ δὲ ἀπομονώσεως τοῦ ναοῦ, ὥστε νὰ εἶναι περιφανὴς οὐδαμῶς ἐφρόντισαν. Τὸ οἰκοδόμημα, σχήματος ὀρθογώνιου, κατεκάλυπτε τὸν χώρον, ὃν κατέχει τώρα τὸ τζαμίον τοῦ Ὁμάρ. Πανταχόθεν τὸ περίσφιγ- γον ἄλλα κτίσματα. Ἡ εἰσοδὸς τοῦ ἤτο πρὸς ἀνατολάς. Οὕτω δὲ τὸ οἰκοδόμημα ἐλάχιστα μὲν ἤρχετο εἰς σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς τὴν πόλιν, τούναντιον δὲ καθ' ἅπασαν τὴν διάπη- ξιν καὶ συνάρθρωσιν τοῦ κτίσματος, προφανῆς ἦτο ὁ σύνδεσμος αὐτοῦ πρὸς τὸ παλάτιον τοῦ βασιλέως. Ὁ βασιλεὺς ἔχει τὴν ἰδιαιτέραν του κλίμακα καὶ τὸ θεωρεῖόν του κατὰ τὰς θυσίας, οὕτω δὲ εἶναι διατεταγμένα τὰ πράγματα, ὥστε νὰ εἶναι αὐτὸς ἐκεῖ ἐνθρονισμένος καὶ νὰ ἐμποῖ ἀίσθησιν ἢ παρούσια του. Οὐδέποτε οἰ- κοδόμημα ὑπῆρξεν ἥττον ἐθνικὸν τοῦ ναοῦ ἐκεῖ- νου, ὅστις ἦτο μᾶλλον ἰδιωτικὸς ναὸς ἢ ὅπως νῦν θὰ ἐλέγομεν αὐλικὸν παρεκκλήσιον καὶ ὄχι ναὸς ἐθνικὸς μεγάλου λαοῦ ἢ πόλεως ἐνεχούσης ἐν αὐτῇ λιαν ἀνεπτυγμένον τὸ δημοτικὸν στοι- χεῖον. Αἰῶνες δὲ ἐχρειασθήσαν ἕως οὗ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο κατασταθῆ τὸ κέντρον τοῦ ἐθνικοῦ βίου καὶ τὸ ἀγάπημα τῶν Ἑβραίων.

Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν νεωτέρων ἀρχι- τεκτόνων τοῦ νὰ ἀνακτίσωσι τὸν ναὸν τῆς Ἱε- ρουσαλὴμ κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν ἱστορικῶν βιβλίων, λαμβανόμενας ὡς ἀκριβεῖς, ἀπέτυχον καὶ θὰ ἀποτυγχάνουσι πάντοτε. Διότι αἱ περι- γραφαὶ ἐκεῖναι, γενόμεναι ἀπὸ μνήμης ὑπὸ ἀφη- γητῶν ἀπέριων πάσης ἀρχιτεκτονικῆς γνώσεως, εἶναι μετὰ ἀδυνατοτήτων καὶ ἀντιλογιῶν, ἀ- ριθμὸς δὲ οὐδὲ εἰς εἰς ἀκριβῆς. Ἄλλ' ἡ γενικὴ ὁ- μως φυσιογνωμικὰ τοῦ ναοῦ φαίνεται τούναντιον μετὰ βεβαιότητος ὁμοιάζουσα. Ἦτο ναὸς αἰγυ- πτιάζων, μετρίων διαστάσεων, μετὰ προνάου ἀπο- τελουμένου ἐκ παραστατῶν, δύο μεγάλων στύ- λων χαλκῶν μετὰ τῶν ἐπιθεμάτων αὐτῶν.

Οἱ δύο ἐκεῖνοι στῦλοι, ποιηθέντες ὡς ὑποτίθεται ὑπὸ τοῦ Χιράμ, ὅστις ἦτο πλήρης συνέσεως τοῦ ποιεῖν πᾶν ἔργον ἐν χαλκῷ, Τυρίας ἠπιωδῆποτε ἐργασίας, ἔκαμον ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἑβραίους, καὶ ὅπως συνήθως συμβαίνει εἰς λαοὺς ὄχι πολὺ καλλιτεχνικοῦ πνεύματος, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὴν γέννησιν πολλῶν καὶ ἀλλοκότων διανοή- σεων. Ἐδωκαν ὀνόματα εἰς τοὺς στύλους καὶ ὠνομάσθη ὁ πρῶτος Ἰαχοὺμ καὶ ὁ δεύτερος Βο- λῶξ. Δὲν εἶνε δὲ ἀδύνατον τὰ δύο ταῦτα ὀνό- ματα νὰ εἶχον χαραχθῆ ἐπὶ τῶν στύλων ὡς τινα ἀλεξήτῃρια μαγικὰ ἐπιγράμματα, ὑπὸ φοινί- κων χωνευτῶν, ἔπειτα δὲ νὰ ἐξελέθθησαν αἱ δύο λέξεις ὡς τὰ ὀνόματα τῶν δύο στύλων ὑπὸ ἀνθρώπων ἀγνοούντων τὰ φοινικιᾶ ἀγάλματα.

Οἱ δύο οὗτοι στῦλοι ἦσαν τοῦ σχήματος τὸ ὁποῖον βλέπομεν ἐν τῷ Ῥαμσιῶ τῶν Θηβῶν, μετὰ κιονοκράνου οἰνοῖ δεικτυωμένου διὰ δραγματῶν λωτοῦ καὶ ῥοῶν. Ἦσαν δὲ οἱ στῦ- λοι κενοὶ ἔσωθεν, τὸ δὲ πάχος τοῦ μετάλλου ἦτο τεσσάρων δακτύλων, ὥστε ἀπετέλουσαν στε- ρεὸν ἔρεισμα διὰ τὸ ἐπικαθήμενον ἐπιστύλιον, ἴσως ὅμως τὸ μέταλλον περιεκάλυπτεν ἐκτός τούτου καὶ κτίσμα ἐσωτερικόν.

Ἡ μεγάλη θύρα τοῦ ναοῦ εἶχε φλιάς ἐκ ξύ- λων ἀρκέθου, αἱ δὲ σανίδες τῆς θύρας ἦσαν πεύκιναι. Ὑπῆρχε δὲ ἀνοιγμα εἰς τὰς σανίδας τῆς μεγάλης θύρας, δι' οὗ ἠδύνατό τις νὰ εἰσ- ἔλθῃ εἰς τὸν ναὸν χωρὶς νὰ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀ- νοιχθῶσιν αἱ ὑπερμεγέθεις ἐκεῖναι πτυχαί. Τὰ σανιδώματα εἶχον ἐγκολαπτὰ ἐπ' αὐτῶν χε- ρουβὶμ καὶ φοινίκας καὶ πέταλα διαπεπετασμέ- να, τὰ δὲ ἐγκολάμματα ταῦτα ἢ μᾶλλον εἶπεῖν τὰ χαράγματα ἦσαν διὰ χρυσοῦ κατηγμένα ἐπὶ ἐδάφους πιθανώτατα ἐπικεκαλυμμένον δι' ὁμα- λῆς ἐπιχώσεως.

Ὁ ναὸς δὲν ἐφωτίζετο εἰμὴ ἀνωθεν διὰ θυ- ρίδων κικλιδωτῶν, εἶχε δὲ τοίχον, ὅστις ἔφι- νεν εἰς τὸ βάθος μικρὸν τινα χώρον ἱερὸν, τὸ δαθὶρ, ὑπερ ὑπερον ὠνομάσθη ἅγιον τῶν ἁγίων. Καὶ τὸ ὄρφωμα τοῦ ναοῦ ἦτο κατεσκευασμέ- νον ἐκ δοκῶν κεδρίνων, ὡσαύτως δὲ κεδρίνοι ἦσαν καὶ αἱ ἐπικαλύπτουσαι τοὺς συνδέσμους σανίδες. Τὸ δὲ ἔδαφος τοῦ ναοῦ ἦτο πεύκινον καὶ ἐστολισμένον διὰ χρυσοῦν γραμμῶν. Οἱ τοί- χοι εἶχον οἰκοδομηθῆ ἔσωθεν διὰ ξύλων κεδρί- νων ἀπὸ τοῦ ἐδάφους καὶ ἕως τῶν τοίχων καὶ ἕως τῶν δοκῶν, ὥστε οὐδαμῶς ἐφαίνετο τὸ λί- θινον κτίσμα καὶ εἶχον διὰ γραφίδος γεγραμ- μένα ἐγκολαπτὰ χερουβὶμ καὶ φοινίκας καὶ ἀν- θη λωτοῦ, τὸ ὅλον δὲ εἶχε πεταλωθῆ διὰ χρυ- σοῦ πιθανῶς διαφόρων ἀποχρώσεων.

Δὲν ἠξέυρομεν πῶς ἐφωτίζετο τὸ δαθὶρ. Ἐ- σωτερικῶς τὸ ὕψος τοῦ ἤτο, καθὼς φαίνεται, τα- πεινότερον τοῦ λοιποῦ οἴκου, δὲν εἶνε δὲ ἀπί- θανον τὸ ἄδυτον ἐκεῖνο καὶ παντάπασιν νὰ μὴ ἐφωτίζετο, ὅπως συνέβαιεν ἐν τοῖς αἰγυπτια- κοῖς ναοῖς. Διότι πολλάκις ἐλέγχθη ὅτι φιλεῖ τὸν γνόφον καὶ τὸ μυστήριον ὁ Ἰαχωβὰ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν καθαρὸν καὶ ἐλεύθερον ἀέρα τῶν βουνῶν.

Τὸ δὲ κύριον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐμελλε νὰ κλεισθῆ ἐντός τοῦ δαθὶρ ἦτο ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης. Ἡ παλαιὰ ἐκεῖνη κιβωτὸς εἶχε βέ- θαια ὑποστῆ πολλὰς ἐπισκευὰς καὶ διορθώσεις, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον καὶ ἐπὶ Σολομώντος ἀκόμη νὰ ὑπέστη. Τὰ στολίζοντα αὐτὴν παλαιὰ χε- ρουβὶμ θὰ ἐφαίνοντο ἐν σχέσει πρὸς τὴν λαμπ- ρότητα τοῦ νεοκτίστου ναοῦ ταπεινὰ καὶ μι- κροπρεπῆ, κατεσκευασθῆσαν λοιπὸν ἐν τῷ δαθὶρ δύο λαμπρὰ ἐξ ἐπιχρῶσου ξύλου χερουβὶμ δέκα πῆχων, τὰ ἁποῖα ἀδιέπετασαν τὰς πτέρυγας

αὐτῶν καὶ ἤπτετο πτέρυξ μία τοῦ τοίχου καὶ πτέρυξ χερουβὶμ τοῦ δευτέρου ἤπτετο τοῦ τοί- χου τοῦ δευτέρου καὶ αἱ πτέρυγες αὐτῶν ἐν μέ- σῳ τοῦ οἴκου ἤπτοντο πτέρυξ πτέρυγος.

Τὸ ἀνοιγμα δι' οὗ συνεκοινωνεῖ τὸ δαθὶρ πρὸς τὸ ἄλλο μέρος τοῦ ναοῦ ἐκλείετο διὰ θύρας ἀρκευθίνης, ὅπου πλέον ἢ ξυλογλυπτικὴ εἶχε φθάσῃ εἰς τὸ ἔπακρον τῆς περισσοτεχνίας. Αἱ δύο πτυχαὶ τῆς θύρας ἦσαν κεκαλυμμέναι ὑπὸ χερουβὶμ καὶ φοινίκων καὶ καλύκων λωτοῦ. Τὰ ἔλαφρά δὲ ταῦτα ἀπεικάζοντο, εὐδίακριτα διὰ τοῦ χρυσοῦ, ἐξεχωρίζοντο καθαρὰ ἐπὶ τοῦ ἐλαι- ῶδους ἐδάφους καὶ θὰ ἦτο λαμπρὰ τῇ ὄντι ἢ ἀντίθεσις. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι εἶχε καὶ παρα- πέτασμα ἢ θύρα, ὑπερ ἠνοίγετο καὶ ἐκλείετο συρμένον ἐπὶ χρυσοῦ ταινιδίου. Κατὰ πρόσω- πον δὲ τοῦ δαθὶρ ὑπῆρχε θυσιαστήριον κεδρίνον καὶ περιεγόμενον διὰ χρυσοῦ, προωρισμένον διὰ τὰ θυμιάματα, παρὰ δὲ τὸ θυσιαστήριον τρά- πεζα χρυσῇ, ἐφ' ἧς ἐτίθειτο οἱ ἄρτοι τῆς προσ- φορᾶς, ὅστινες ἀνεοῦντο καθ' ἐβδομάδα. Τέλος δὲ, κατὰ πρόσωπον ὡσαύτως τοῦ δαθὶρ, ἦσαν δέκα χρυσαὶ ἐπτάφωται λυχνίαι, πέντε ἐξ ἀρι- στερῶν καὶ πέντε ἐκ δεξιῶν, κάλλιστα χρυσο- χροῖκῆς τέχνης ἔργα, ἔχοντα εἰς τὸ ἄκρον τῶν βραχιόνων ἐπτά σκυφία ὡς κάλυκας ἀνθέων. Οἱ δὲ βραχιόνες ἦσαν ἀρθρωτοί, κατὰ τὰς ἡμι- κυκλικὰς αὐτῶν καμπυλώσεις, δι' ὀφθαλμῶν ἀν- θέων, μικραὶ δὲ μῦραι χρυσαὶ ἐκρέμαντο ἀπὸ χρυσοῦν ἀλυσιδίων.

Ἐπὶ τὸν τοίχον τοῦ οἴκου ἦσαν κύκλωθεν μέλαθρα καθ' ὅλον τὸ ὕψος τοῦ τοίχου εἰς τρία πατώματα, προωρισμένα εἰς κατοικίαν τῶν ἱε- ρέων. Πρὸ δὲ τῆς πύλης τοῦ ναοῦ ἦτο ἐν ὑπαί- θρῳ τοποθετήμενον θυσιαστήριον χαλκοῦν διὰ τὴν ὀλοκαύτωσιν. Εἶχε δὲ ὁ βασιλεὺς ἴδιον σῆ- νομα, ὅπου ἐν προίστατο τῶν γινομένων θυσιῶν. Τὸ ὅλον οἰκοδόμημα περιλαμβάνετο, τὴν- λάχιστον κατὰ τὰ τρία αὐτοῦ μέρη, ὑπὸ αὐτῆς ἐσωτάτης, ἔχι μεγάλης, ἐχούσης ἐν κύκλῳ τρεῖς στίχους λίθων ἀπελεκήτων, ἐφ' ὧν ἐπερίεδατο στίχος κατεργασμένης κέδρου, δι' ἧς ἐσκιάζετο ἡ αὐλὴ. Ἡ αὐλὴ αὕτη εἶχεν ὀλίγον καθ' ὀλί- γον ἀφειθῆ εἰς τοὺς ἱερεῖς, ὅστινες εἶχον τὴν κατ- οικίαν των περὶ τὸν ναὸν, βραδύτερον δὲ ἐσχῆ- ματίσθη δευτέρα αὐλὴ εἰς χρῆσιν τῶν πιστῶν καὶ δευτέρα ἐξωτερικὴ στοά.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ μικρὸν ἐκεῖνο οἰκοδόμημα, ὅπερ ὁμως τόσον ἐγένεεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀκουστόν. Φαίνεται ὅτι ἐπὶ ἐπτά ἔτη ἐκτίζετο. Κατὰ τὸ μέγεθος ἦτο ὁ ναὸς ἴσος πρὸς μικρὰν μᾶλλον ἐκκλησίαν σημερινήν. Ἡ οἰκοδομὴ ὁμως αὐτοῦ ἐγένεε μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας· τὰ ὑλικά πάντα εἶχον ἐκ τῶν προτέρων παρασκευασθῆ πρὶν ἢ κομισθῆσιν εἰς τὸν τόπον τῆς κατασκευῆς, κατὰ δὲ τὴν Γραφήν, ἀσφύρα καὶ πέλεκυς καὶ πᾶν

σκεῖος σιδηροῦν οὐκ ἠκούσθη ἐν τῷ οἴκῳ ἐν τῷ οἰκοδομεῖσθαι αὐτόν.»

Ὁ βασιλεὺς, ὅπως ἦτο φυσικόν, θὰ ἠσθάνθη χάραν μεγάλην διὰ τὴν συντέλειαν τοῦ μικροῦ ἐκεῖνου ἀριστουργήματος, μόνος δὲ σχεδὸν αὐτὸς θὰ κατελήθη ὑπὸ ἀληθινοῦ πάθους ἐπὶ τούτῳ, διότι παρατηρεῖται, καὶ τοῦτο εἶναι ἀξίον θαυ- μασμοῦ, ἢ ἄποσερῆς ἀπομάκρυνσις τοῦ λαοῦ, ὅστις οὐδὲν ἔλαβε μέρος. Διότι ὁ ναὸς τῆς Ἱε- ρουσαλὴμ ὑπῆρξε βασιλικὸν κατασκευασμα καὶ ἔχι δημιουργήμα τοῦ ἔθνους. Ἐπὶ τῇ οἰκοδομῇ αὐτοῦ εἶναι μὲν καταφανῆς ἢ χάρα ὀλίγων ἀν- θρώπων φιλοτέχνων, ὅστινες πολλὴν εἶχον ἀγά- πην πρὸς τὴν μεγάλην τότε ἰσχύουσαν φοινικι- κὴν τεχνουργίαν, ἀλλ' οὐδαμῶς διακρίνεται ἡ ἐνθουσιαστικὸς τοῦ πλήθους. Οὐδεμίαν βλέπομεν αὐτοπραΐρετον αἰσθημάτων ἐκδήλωσιν, οὐδὲν ἀληθινῆς εὐλαθείας τεκμήριον. Ὁ βασιλεὺς ἐεργάζετο χάριν τῆς δυναστείας του, ὁ λαὸς ἐσιώπα καὶ ἔμενεν ἀδιόφορος. Προφανέστατα δὲ ἡ πα- λατὰ ἐν ὑψηλοῖς τόποις λατρεία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι πάντοτε ἢ ἀγαπητὴ λατρεία εἰς τοὺς πλεί- στους ἐκ τῶν Ἑβραίων.

Ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ιουδαϊκοῦ λαοῦ εἶναι ὅτι πολλάκις, ἐν τῇ ἱστορίᾳ του, προσε- κολλήθη ἐπιμόνος καὶ μετὰ ζήλου εἰς πράγμα- τα, τὰ ἁποῖα καθ' ἀρχὰς τῷ εἶχον ἐπιβληθῆ. Ὁ ναὸς ἦτο μία προσωπικὴ ἐπίνοια τοῦ Σολο- μῶντος, ἐπίνοια ὅλως πολιτικῆ, τῆς ὁποίας ἀπο- τέλεσμα ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ νὰ ἐξεκρηθῆ ἡ κι- βωτὸς τῆς διαθήκης ἀπὸ τοῦ βασιλικῆ παλα- τίου. Ὑπὸ τὴν αὐστηρὰν καὶ καθαρὰν ἰσραηλι- τικὴν ἐποψιν, ἡ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ ἔπρεπε νὰ φανῆ ὡς μία κατὰπτωσις. Ὁ ἐν χώρῳ περιορι- σμὸς τῆς δόξης τοῦ Ἰαχωβὰ ἦτο μία ἔννοια τόσον ἀλλοτρία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἰσραὴλ, ὥστε, εὐθὺς ἄμα συνετέλεσθη ὁ περιλάλητος ναὸς, θὰ ἴδωμεν τὰ ζωτικώτατα τοῦ ἔθνους στοιχεῖα νὰ ἀποσχισθῶσιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ὁμοε- θνῶν καὶ νὰ κηρύξωσιν οὕτως εἰπεῖν διὰ τοῦ σχίσματος ὅτι ὁ οἰκοδομηθεὶς ναὸς ἦτο ἀλ- λότριος καθ' οὐσίαν τῆς πατροπαράδοτου λα- τρείας τοῦ Ἰαχωβὰ. Τῷ ὄντι δὲ τὰ πάντα ἐν τῷ ναῷ ἐγένοντο διὰ τὸν βασιλέα καὶ μόνον διὰ τὸν βασιλέα καὶ τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ. Οἱ προφῆται οἱ ἀληθινοὶ πιστοὶ τοῦ Ἰαχωβὰ, δὲν ἐβλεπον εὐχαρίστως τοὺς νεωτερισμοὺς ἐκεῖνους. Ἡ θρησκευτικὴ ἀνάπτυξις τοῦ προφητεωμοῦ καὶ παρὰ τῷ Ἰσραὴλ καὶ παρὰ τῷ Ἰούδα, γί- νεται ἐκτός τοῦ ναοῦ, μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ προφητεωμοὶ ἔλαβεν αὐτὸς κατοχὴν τοῦ ναοῦ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἔρεισμα αὐτοῦ καὶ ὀχύ- ρωμα ἴδιον. Ἡ ἀρχὴ τοῦ ραβδινισμοῦ προσῆλ- θεν ἐξ ἀντιδράσεως πρὸς τὸν ναὸν, ὁ δὲ μωσαι- σμὸς δὲν εἶναι ἄλλο τι, ὑπὸ μίαν ἐποψιν, παρὰ ἀπόκρισις πρὸς τὸν Σολομώντα. Καὶ βραδύτερον

δὲ ἡ μεγάλη εκείνη ζῶσα σύνοψις τοῦ Ἰσραήλ, ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀμύθητος τὸν ναὸν, ὁ ἀελίθησεν νὰ καταλύσῃ αὐτόν, ὁ ἀκηρύξῃ τὴν θέλησιν του νὰ ἀνοικοδομήσῃ αὐτόν ἐν πνεύματι. Ἡ δὲ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάλυσις τοῦ ναοῦ ὅτι εἶναι ὁ ὕψος τῆς θρησκευτικῆς προόδου καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ χριστιανισμοῦ. Πᾶσαι τοῦ ἰουδαϊσμοῦ αἱ καταχρήσεις ἢ ἀπροέλθουσιν ἐκ τοῦ ναοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ προσώπων. Οὐδεὶς προφήτης, οὐδεὶς ἀνὴρ μέγας ἢ ἐγερόν ἐκ τῆς λευτικῆς τάξεως, τὸ δὲ μέλλον, ἐπὶ τέλους, τοῦ Ἰσραήλ ὅτι εἶναι θρησκεία ἄνευ ναοῦ.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ὅλως κοσμικὸν ἐκεῖνο κτίσμα, ὅταν ὑπὸ τοῦ χρόνου καθιερωθῆ, ὁ ἄχρη τὴν ποιήσιν του, τοὺς φανατικούς του, τοὺς ἀφοσιωμένους του. Ὁ ἀληθινὸς μὲν οἱ ἀνθρώποι ὅτι ἔκτισαν τὸν ναὸν οἱ προσκυνῆται τοῦ Βάβαλ, ἀλλὰ πόσῃ δὲν ὅτι ὑποστή ἐκεῖνος ἐντροπήν καὶ καταισχύνην πρὶν ἢ τὰ σπιλωμάτα του καταπνιγῶσι μὲ τὸν καιρὸν εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀγιότητος! Πάντες σχεδὸν οἱ θεοὶ τῆς Συρίας ἐκεῖ ἢ λατρευθῶσι κατὰ τὰς ἐκάστοτε ὁρέξεις καὶ ἰδιοτροπίαις τῶν βασιλέων, ὁ δὲ Ἰεχωβά ὁ λάβη συμπάρειδρος ἀναξίου ἐκεῖ. Ὁ εἰσδύση δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ μὲ τὰς ἀκαλοῦθους εἰς αὐτὴν κακουργίας, ὁλόκληρος δὲ τοῦ οικοδομήματος τούτου ἡ ἱστορία ὅτι φέρῃ τὰ ἔχνη τῆς πρώτης καταγωγῆς του. Ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ἔργον βεθὴλου βασιλέως καὶ ἐκλεκτοῦ ἐν ταῖς θρησκευτικαῖς του ἰδέαις, πάντοτε δὲ ἀγωνιζομένου πρὸς τὸ γενικὸν τοῦ ἔθνους πνεῦμα, ὑπερβυζιζεῖ κατὰ τὴν μικρὰν ἐκκλησίαν τοῦ Fernoy: Deo erexit Voltaire λέγει ἢ ἐπὶ τοῦ ἀετώματος αὐτῆς ἐπιγραφῆς, ἀλλ' ἔστω εἶναι ἀποθήκη σανοῦ. Ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ἐν ἡδυνάμεισιν ἢ τὸν ἰδωμένον, ὁ μᾶς ἐφαίνετο ὡς τις ἀποθήκη κεκολλημένων χρυσοσυρμημάτων, πρέπει δὲ αἰῶνες νὰ παρέλθωσιν ἕως οὗ ἀληθινὸν συναίσθημα εὐσεβείας φανερωθῆ περὶ τὰ θεατρικὰ ἐκεῖνα μηχανήματα. Ὅτι καθιερῶναι μίαν ἐκκλησίαν εἶναι οἱ ἄγιοι, ἀπὸ δὲ τοῦ ναοῦ ἐκεῖνου οἱ ἄγιοι εὐθὺς ἐξ ἄρχῆς ἀπέστρεψαν ἑαυτούς. Οἱ προσφῆται δὲν τὸν εὐλόγησαν, οἱ πραγματικοὶ κληρονόμοι τῶν παλαιῶν πατριαρχῶν οἱ συνεχισαυτές τὰς παραδόσεις τοῦ ἀπλοῦ, ἀλλ' ἰσχυροῦ τῶν πνεύματος μετ' ὀλίγον ὁ τὸν καταρσώσιν. Ὡς ὁ Ἅγιος Πέτρος τῆς Ῥώμης τοῦ Ἰουλίου δευτέρου, ὁ ναὸς τῆς Ἱερουσαλήμ ἢ γείνη ἢ ἀφορμὴ θρησκευτικοῦ σχίσματος. Ὁ πιστὸς ὁπαδὸς τοῦ Ἰεχωβά βλέπων τὸν μικρὸν ἐκεῖνον ναὸν, τὸν ἐστολισμένον ὡς σερῶν, ὁ λέγει κατ' ἑαυτὸν ὅτι τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο θυσιαστήριον τὸ ἐξ ἀπειλεχθέντων λίθων, ἐφ' οὗ ἐτελεῖτο ἄλλοτε ἐν ὑπαίθερ ἢ θυσία, ἦτο προτιμότερον τοῦ πολυχρόσου κτίσματος τοῦ βασιλέως!

(Ernest Renan)

ΧΑΡΑΛΔΟΣ

Ο ΗΓΕΜΩΝ ΤΩΝ ΒΑΡΙΑΓΩΝ

Βυζαντινὸν Ἰατόρημα.

(Συνέχεια, ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἰδὼν ἐν ἐνὶ τῶν συμπλεγμάτων τούτων διαφόρους γνωρίμους, ὁ Χαράλδος ἐπλησίασε, καὶ ἤρώτησε βραχὴ τῆ φωνῆ περὶ τῶν συμβαινόντων.

— Ὁ Ἀυτοκράτωρ Ῥωμανὸς ἀπεβίωσεν, ἀπῆνθε δειλῶς ὁ Κουροπαλάτης.

— Εἶπε μᾶλλον ὅτι ἀπέπνιξαν αὐτὸν ἐν τῷ βαλανεῖο τὰ δύο ἐκεῖνα τέρατα, ὑπέλαθεν ὁ περιφανὴς Μανιάκης.

Εἰς τὴν τολμηρὰν ταύτην δῆλωσιν ἀπεμακρύνθησαν πάντες τῶν διαλεγόμενων, ὡσεὶ ἐκαστὴ τῶν ἐξενεχθεισῶν λέξεων μετέδιδε τὴν πανόλην, ἀλλ' ὁ Χαράλδος οὐδόλως ἐπτοήθη.

— Καὶ ἤδη τί συμβαίνει, ὑπέλαθεν;

— Ἦδη ἐκλήθη ὁ Πατριάρχης, ὡς ἱερολογία τὸν νεὸν Βασιλέα πρὸς τὴν τρυφερὰν αὐτοῦ φίλην.

— Ὁ Μιχαὴλ περιβάλλεται τὴν πορφύραν;

— Ὡς ἔρας, θελήσει τῆς Λύγουστης.

— Καὶ νυμφεύεται αὐτήν, ἐνῷ θερμὸν καῖται ἀκόμη τὸ θυμὸν, ἐνῷ μόλις ἐξηράνθη τὸ αἷμα εἰς τὰς χεῖρας τῶν δολοφόνων.

— Ἀκριβῶς, ὡς λέγεις.

— Πλὴν ὁ Πατριάρχης συγκατατίθεται εἰς τοιοῦτον δεσμόν;

— Κληθεὶς ἐν ὀνόματι τοῦ Ῥωμανοῦ, εὔρεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Μιχαὴλ. Ἐκθαμβος κατ' ἀρχάς, εἰδίσατο, ἀλλὰ τοῦ Ὁρφανοτρόφου ὑποσχεθέντος πεντήκοντα λίτρας χρυσίου, καὶ ἄλλας τῶσας διὰ τὸν λοιπὸν κληρὸν, εὔρεν ἀπροσμάχητον τὸ τοιοῦτον ἐπιχείρημα.

Καὶ πράγματι, ἐνῷ ταῦτα ἐλέγοντο, ἡ Ζωὴ, καταλθοῦσα τοῦ θρόνου, καὶ τὸν Μιχαὴλ ἀπὸ τῆς χειρὸς κρατοῦσα, κατηνυθύνθη πρὸς τὸν ναὸν τοῦ ἀγίου Στεφάνου ἐν τῇ Δάφνῃ, ὅπου ἐτελοῦντο τῶν Ἀνάκτων οἱ γάμοι. Πρῶτος μετὰ τὸ Ἀυτοκρατορικὸν ζεύγος ἔβαινον ὁ πολύμητις εὐνοῦχος, λάμπων ἐξ ἀλαζονείας καὶ χαράς, ἠκολούθει δὲ ὄχρᾳ καὶ τρέμουσα πᾶσα ἡ λοιπὴ τῶν Αὐλικῶν ἀγέλη· ἀλλ' ὁ Χαράλδος, ἐξέκλει ἐπὶ τῷ ἀποφωλῷ ἐγγλήματι, οὐδὲ παρέστη εἰς τὴν μυσερὰν τελετὴν, καὶ τὴν νύκτα διήλθεν ἀναλογιζόμενος ὅτι ὁ θαυμάσιος πολιτισμὸς, ὁ τοσοῦτον αὐτὸν θαυμάσιος, εἶχε καὶ τὸς ζοφεράς αὐτοῦ σκιάς. Οὐδ' ἐσφάλλετο, τῇ ἀληθείᾳ, κατ' ὅσον ἢ ἐν λόγῳ τραγωδία ἀποτελεῖ μίαν τῶν οἰκτροτέρων σελίδων τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας, καὶ μαρτυρεῖ μὲχρι τίνος βαθμοῦ προέβη, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἢ κακοήθεια τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ ἐμπειγ-

μός τῶν ἱερωτάτων θεσμῶν. Συνέβαινον δὲ ταῦτα τῇ 11ῃ Ἀπριλίου 1034.

17.

Ὁ Ἀυτοκράτωρ Ῥωμανὸς ἐκδηθὴ τὴν ἐπαύριον ἔνευ πομπῆς, οὐχι, κατὰ τὸ ἔθος, εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους, ἀλλ' ἐν περιβόλῳ τινὶ ἐκκλησίᾳ ὑπ' αὐτοῦ νεουργηθείσῃ, ἀμέσως δὲ μετὰ τὸ Πάσχα ἤρξαντο αἱ λαμπραὶ τελεταὶ διὰ τὴν στέψιν τοῦ νεοῦ Λύγουστου· ἀλλ' ὁ Χαράλδος, ἐπὶ τῇ προφάσει ἀσθενείας, ἐξηκολούθησεν ἀπέχων, καὶ διαρκῶς πλέον παρὰ τῇ Μαρίᾳ διητάτο, ἵτις πλήρως φρικῆς ἐπὶ τῷ διαπραχθέντι ἀνοουσιουργήματι, παρέτεινε τὴν ἐν τῷ Ἱεραῖῳ διαμονὴν αὐτῆς.

Ἐν τούτοις ἡ Ζωὴ, ἡ τὸν ἐραστὴν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀναβιβάσασα ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ἀπέκτα οὕτω, ἀντὶ ἀνδρὸς καὶ Βασιλέως, δούλον καὶ διάκονον, ἐφεύθη τῆς ἐλπίδος κατ' ὄσον, καὶ μὲν, ὁ Μιχαὴλ, καὶ λόγῳ ἀνικανότητος, καὶ ὡς ἐκ τῆς κατατροχούσης αὐτὸν νόσου, ἦν ἀπλοῦν νευρόσπαστον, ἀλλ' ἀντ' αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔδραξε πᾶσαν ὁ πολύμητις Ὁρφανοτρόφος, ὅστις, γνωρίζων τὸ κλιμῆσιν τῆς Ἀνάσσης, ἀπεμάκρυνε πάντας αὐτῆς τοὺς θαλαμηπόλους, καὶ αὐτὰς τὰς οἰκειοτάτας θεραπεινίδας, περιτοίχισας αὐτὴν δι' εὐνοῦχων καὶ γυναικῶν εἰς αὐτὸν ἀφοσιωμένων, δι' ὧν ἐκάνονε πᾶν αὐτῆς βῆμα, οὕτως ὥστε, κατὰ τὸν Κεδρηνόν, «περιπατῶν ἐκωλύετο καὶ βαλανεῖον οὐ μετεῖχε, μὴ αὐτοῦ ἐπιτρέψαντος, καὶ ὅλως περιήρητο αὐτῇ πᾶσα ψυχαγωγία». Τοσοῦτον δὲ αὐστηρὸς ἀπέβη ὁ περιορισμὸς οὗτος, ὥστε αὐτὸς τὸ τυχερὸν παρ' αὐτῆς ἐνηργεῖτο, εἰ μὴ γε κατὰ γνώμην Ἰωάννου, λέγει ὁ Γλυκᾶς, ὅστις προστίθεισιν ὅτι εὐθὺς ἐξεδηλώθη ἢ ἐπὶ ταῖς γεγονόσι τούτοις δυσαρέσκεια τοῦ θεοῦ, κατ' ὄσον τὴν μὲν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἀγάλαζα κατηνέχθη ἀφόρητος καὶ γενναία, ὡς συντραβῆναι μὴ μόνον τὰ δένδρα τὰ τε κάρπιμα καὶ τὸ ἄκαρα, ἀλλὰ καὶ οἰκίας καταπεσῆναι καὶ ναοῦς». Τῇ δὲ Κυριακῇ τοῦ Θωμᾶ ἀγίας γέγονεν ἀστέρος περὶ ὅραν τρίτην τῆς νυκτός, τῇ ὑπερβολῇ τῆς λαμπρότητος τοῦ ἀστέρος πάντας ἀποκαλύψαντος, ὡς καὶ ἠλίον ἀνατεῖλαι δοκεῖν.

Οὕτω δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ κατοχυρώσας ὁ πονηρὸς Ἰωάννης, δίδεμεν εἰς τοὺς οἰκίους αὐτοῦ πάντα τ' ἀνώτατα λειτουργήματα, προχειρισάμενος Δοῦκα μὲν Ἀντιοχείας τὸν ἀδελφόν Νικητάν, Πρωτοβεστιάριον τὸν Γεώργιον, Δομῆστιον τῶν Βασιλῶν τῆς ἀνατολῆς τὸν Κωνσταντῖνον, Καίσαρα τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ, καὶ Νικομηδείας Ἐπίσκοπον ἕτερον συγγενῆ, τὸν Ἀντώνιον Πάχτη. Συνάμα δ' ἐξώρισεν εἰς τὴν νῆσον Πλάτην ἀνδρὰ περιβλεπτον, τὸν Κωνσταντῖνον Δαλασσηνόν, κατ' ὁ ἀγαπα-

κτοῦντα ἐπὶ τῇ κατισχύσει τῆς χυδαίας καὶ τριαβολομαίας ἐκείνης οικογενείας.

Ἐνῷ δὲ οὕτως ἡσυχολεῖτο ὁ πολυμήχανος εὐνοῦχος εἰς εὐεργεσίαν τῶν συγγενῶν καὶ τιμηρίαν τῶν ἀντιδοξούντων, οἱ μὲν Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν τὰ ἐν Λυκίᾳ Μύρα, ὁ τῆς Ἀβασγίας Ἡγεμῶν Παγκράτιος ἐσπετερίζετο πάντα τὰ εἰς τὸ Κράτος ἐκχωρηθέντα φρούρια, οἱ Χαλεπίται ἐξεδιέκων τὸν Βυζαντινὸν Ἀρμοστήν, οἱ Πασινήγιοι ἐπύρθον τὴν Μοισίαν μέχρι Θεσσαλονίκης, καὶ οἱ Ἀραβες τῆς Ἀφρικῆς ἐλεηλάτουσαν τὰς Κυκλάδας. Οὐδ' ἔλειπε πάλιν ἡ ἀνάμιξις τοῦ θεοῦ, κατ' ὄσον, οὐ μόνον ὑπὸ σεισμῶν καταστράφησαν τὰ Ἱεροσόλυμα, πολλῶν θανάτων ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ναῶν καὶ οἰκιῶν, ἀλλὰ ὁ ἀπυρὸς ἐφαίνετο στύλος κατὰ τὴν ἐξῆσιν, τὴν κορυφὴν κακολλημένην φέρων πρὸς μεσημβρίαν. Τούτο δὲ κατ' ἤν ἡμέραν καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ἔρασαν τὰ Μύρα.

Τὶ δ' ἐπραττεν ἐν τούτοις ὁ Ὁρφανοτρόφος, ὁ περὶ τούτων πάντων οὐδαμῶς φροντίζων; Ἡσυχολεῖτο βεβαίως εἰς σπουδαιότερα, κατ' ὄσον, γενναίου ἀγχοῦ ὡς ἐκ τῆς μακρῆς ἀνομβρίας, ἐποίησε μετὰ τῶν ἀδελφῶν λιτανεῖαν, κατ' ἣν αὐτὸς μὲν ἐβάσταζε τὸ ἅγιον μανδύλιον, ὁ μέγας Δομῆστικος τὴν πρὸς Ἀβγαρον ἰδιόγραφον ἐπιστολὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ Πρωτοβεστιάριος τὰ θεῖα σπάργανα. Ὡδευσαν δὲ οὕτω περὶ τοῦ μεγάλου Παλατίου μέχρι τῶν Βλαχερνῶν καὶ ὅμως, λέγει ἀφελῶς ὁ Γλυκᾶς, αὐτὸ μόνον οὐκ ἔβρεξεν, ἀλλὰ καὶ χάλαζαι παμμεγέθεις καταρραγεῖσαι, συνέτριψαν τὰ τε δένδρα καὶ τὰς κεράμους τῆς πόλεως». Συνάμα δὲ, θεωρήσας ἴσως ἐν τῷ μέσῳ τῶν τοσοῦτων συμφορῶν ὡς ἀσφαλέστερον τὸ ἐκκλησιαστικὸν τοῦ πολιτικοῦ ἀξιώματος, ἐπέδωκε τὴν καθαιρέσιν τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξίου, ἐπὶ προφάσει ὅτι προχειρίσθη αὐτογναμῶνως ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Β'. καὶ οὐχι διὰ ψήφου Ἀρχιερέων. Ἀλλ' ὁ Ἀλέξιος ἀπήντησεν εὐφυῶς ὅτι ἀπεχῶρει μὲν, ἀλλ' ἀφοῦ καθαιρέθωσιν οἱ ὑπ' αὐτοῦ χειροτονηθέντες Μητροπολίται, καὶ ἀναθεματισθῶσιν οἱ παρ' αὐτοῦ στεφθέντες τρεῖς Βασιλεῖς. Ἐπειδὴ δὲ μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων συγκατελέγετο καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ὁρφανοτρόφου, μεταξὺ δὲ τῶν Μητροπολιτῶν ὁ προσηρθεὶς Πάχης, καὶ πολλοὶ ἕτεροι ὁπαδοὶ αὐτοῦ, ἐγκατελήθη κατ' ἀνάγκην ἢ ἐν λόγῳ σκευωρία, καὶ ὁ σεπτὸς θρόνος τῶν Βασιλείων καὶ Χρυσοστόμων ἐλυτρώθη τῆς ἀπειλομένης μείσεως.

Ἐν τούτοις, ἐάν οὕτως οἰκτρῶς ἔβαινον τὰ ἐν Βυζαντίῳ, περιεσώζοντο, κατ' ὅ ἐ εἶδομεν, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Βασιλείου γενναῖοι τινες Στρατηγοὶ, καὶ οὕτω ἐπετέλουσαν εἰσὶ τὸ καθήκον αὐτῶν. Οὕτως ἠγγέθη μετ' ὀλίγον ὅτι οἱ τῆς Ἀφρικῆς καὶ Σικελίας Ἀραβες, οἱ ἐπανειλημ-

μένους δηώσαντες τὰς Κυκλάδας καὶ τὰ παράλια τοῦ Θρακησίου, ἦτοι τῆς μικρᾶς Ἀσίας, κατεκόπησαν τέλος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Στρατηγῶν, καὶ, φοβερὸν εἶπεν, ἀνεσκολοπίσθησαν πάντες ἐπὶ τῆς παραλίας, ἀπὸ Ἀτραμυτίου μέχρις Ἀτροβίλου, πλὴν μόνον πεντακοσίων, οἵτινες ἐστάλησαν εἰς τὸν Βασιλέα· πρὸς δὲ ὅτι συγχρόνως κατεστρέφετο ὁ στόλος αὐτῶν ὑπὸ τῶν Κιβυρραιωτῶν, ὧν ὁ Στρατηγὸς Κωνσταντῖνος ὁ Χαγέ, πέμψας ἐπίσης πεντακοσίους εἰς Βυζάντιον, τοὺς λοιποὺς κατεπόντωσε. Πλὴν τούτου, μετ' ὀλίγον ἀποστατήσασα καὶ ἡ Σερβία, κατηναγκάσθη εἰς νέαν ὑποταγήν.

Ἐννοεῖται ὅτι, καίτοι ὅλως ξένος τῶν ἐπιτυχῶν τούτων, ὁ Ὀρφανατρόφος ἐσπετέρισθη πᾶσαν αὐτῶν τὴν δόξαν, καὶ τούτο ἤρρεσεν ὅπως νομίσει αὐτὸν κλεινὸν στρατηλάτην, ἵνα δὲ ἐδραϊώσῃ τὴν φήμην αὐτῆν, καὶ καταπλήξῃ τὴν οἰκουμένην δι' ἀληθῶς λαμπροῦ τινος θόλου, ἀπεφάσισε τὴν ἀνάκτησιν τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας. Εἶδομεν ὅτι ὁ Βουλγαροκτόνος ἀπεβίωσε, καὶ ἦν στιγμὴν ἐμελέτα τὸ μέγα τοῦτο ἐγχείρημα, καὶ ὅτι ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κωνσταντῖνος Η΄, ἀνεκάλεσε τὸν Στρατηγὸν τοῦ Βασιλείου Ὀρέστην, θυσιάσας οὕτω πᾶν τὸ ἐπιτευχθέν. Ἀργότερον στρατὸς ἀξιόμαχος, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Μακεδονίας συλλεγείς, καὶ εἰς Ἰταλίαν σταλαῖς ὑπὸ τοῦ Ῥωμανοῦ Γ΄, ἐπίσης ἀπέτυχε διὰ τὴν ἀνικανότητα τοῦ Στρατηγοῦ. Οἰκτρὰ ἐπομένως ἦν ἡ τῶν χωρῶν ἐκείνων κατάσταση ἐπὶ Μιχαὴλ Δ'. Οἱ Σαρακηνοὶ τῆς Σικελίας, οἱ Λογγοβάρδοι, οἱ ἑγγύριοι, καὶ ἀπὸ τινος οἱ Νορμαννοὶ, διεμάχοντο πρὸς ἀλλήλους καὶ κατὰ τῶν Βυζαντινῶν Κατεπάνω, οἵτινες μετὰ κόπου ἀντεῖχον εἰς τοσοῦτους πολεμίους, ὅτε ἀγών τις ἐμφύλιος μεταξὺ τῶν Ἀράβων παρέσχεν εἰς τὸν Ὀρφανατρόφον ἀπροσδόκητον εὐκαιρίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς μεγαλονήσου, τῆς πρὸ δυο αἰώνων ἀπολεσθείσης. Ἦν δὲ τούτο ἀπαραίτητον, καὶ ὅσον καλῶς ἐνόει ὁ πονηρὸς εὐνοῦχος ὅτι, ἐνόσφ ἡ νῆσος ἐκείνη ἀνήκεν εἰς ἀσπόνδους ἑχθροὺς, ἀνέφικτος ἀπέβαινε ἢ τῆς κάτω χερσονήσου τήρησις.

(Ἔπεται συνέχεια) ΚΛΕΩΝ ΡΑΓΚΑΒΗΣ.

Γίνεται κακὸς ἐκεῖνος ἔστις ἐπὶ πολὺ ὑπῆρξεν δυστυχής.

Ἐν διαφορᾷ πρὸς γυναῖκα δηολόγει ὅτι ἔχεις ἀδικὸν διὰ τὴν ἑχθρὰ δίκαιον.

Εἰς ὅσα πράγματα δὲν ἔχει μέρος ἡ καρδία, δὲν ἔχει δύναμιν ἢ χεῖρ.

Υπάρχουσιν ἄνθρωποι τῶν ὁποίων εὐκόλως καθίσταται ὑπέρτερος καὶ ἀδύνατον νὰ καταστῇ τις ἴσος.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΛΑΛΗΘΙΝΟ

Τρεῖς κοπέλλαις—οὔτε πολὺ νέαις οὔτε πολὺ γρηαῖς, ἔτσι κ' ἔτσι ἡ Τρανταφυλλιά ἦτο δεκαπέντε χρόνων, ἡ Τρανταφυλλίτσα δεκάξη καὶ ἡ Τρανταφυλλούλα, ἡ γεροντότερη, ἐφαλοῦσε τὰ δεκαεπτὰ—ἀνταμώθησαν ἕνα σταυροδρόμι. Τρεῖς αὐταῖς, τρεῖς οἱ δρόμοι· ἔτσι τώφεν ἡ τύχη.

—Ὡρα καλή, Τρανταφυλλιά!

—Μπᾶ ἡ Τρανταφυλλίτσα;

—Καὶ σὺ ἐδῶ Τρανταφυλλούλα;

Ἰσα ἴσα τὴν ἴδια ἐκείνη μέρα καὶ ἡ τρεῖς εἶχαν κἀνὴ τὴν τρέλλα—τρέλλα, γιατί τάχα; ὅλος ὁ κόσμος εἶνε τρελλός, κ' οἱ γνωστικοὶ ἀκόμη ὅλος ὁ κόσμος εἶνε γνωστικός, κ' οἱ τρελλοὶ ἀκόμη—εἶχαν κ' ἡ τρεῖς λοιπὸν φύγη ἀπ' τὰ σπῖτια τους γιὰ νὰ πᾶν ναῆρουν καλὴ τύχη.

Ἡ Τρανταφυλλιά ἦταν κόρη ἐνὸς μεγάλου ἄρχοντα—φιλὸ τὸ πασομάκι τῆς ἀφεντιάς της!

Ἡ Τρανταφυλλίτσα ἦταν κόρη ἐνὸς καλοῦ νοικοκύρη—προσκυνῶ σε νοικοκυροπούλα μου!

Ἡ Τρανταφυλλούλα ἦταν κόρη ἐνὸς χωριατοῦ ταβερνιάρη—γεῖα σου χαρά σου λιγερὴ καὶ τοῦ χωριοῦ καμάρι!

Δὲν ἐξεπόρτισαν ἀπ' τὰ σπῖτια τους με τίποτε ἀγαπητικὸς· ἐφυγαν ἔτσι μονάχαις, ἕς τὰ τυφλά, καὶ σὰν ἐσταυρώθησαν ἐκεῖ μεσ' ἕς τοὺς τρεῖς δρόμους δὲν ἤξεραν ποῖον δρόμο ἀπ' τοὺς τρεῖς νὰ πάρουν. Μὰ ποῦ ἤθελαν τὸ λοιπὸν νὰ πᾶνε; Κατὰ τὴν Ἐυτυχία.

Ἄλλοίμονο! κατὰ καὶ τοῦ τραβοῦνε ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα ποῦ χτίστηκε ὁ κόσμος ὅλοι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ φτάνουν ποτέ...

—Γιὰ νὰ ἰδοῦμε, λέει ἡ Τρανταφυλλιά, μήπως εἶνε γραμμμένο κατὰ ποῦ πᾶν οἱ δρόμοι.

—Ναί, λέει κ' ἡ Τρανταφυλλίτσα, νὰ ἰδοῦμε!

Ἡ Τρανταφυλλούλα λέει:

—Ἐγὼ δὲ ξέρω γράμματα.

Κατὰ τὸν πλατύτερον δρόμο ἦταν γραμμμένο ψηλὰ ἕς ἕνα στυλο με χρυσὰ γράμματα:

Τράβα τὸ δρόμο σου ἄμυστά, κοπέλλα ζηλεμένη,

Κ' ἕνας μεγάλος βασιλεὺς γιὰ ταῖρι σὲ προσμένει.

Ἡ Τρανταφυλλιά τὸ διάβασε καὶ εἶπε:

—Ὡρα σας καλή. Ἐγὼ βρῆκα τὸ δρόμου μου.

Κατὰ τὸν ἄλλο δρόμο ἦταν πάλι γραμμμένο ἕς ἕνα ἀνθισμένο δέντρο με κόκκινα γράμματα:

Ἐὐ κ' ἀγάπη λαχταρῆς, πεντάμορφη κοπέλλα,

Ἄν θεὸς ναῆρῃς βρε ζητᾶς ἕς αὐτὴν τὸν δρόμον ἔλα.

Ἡ Τρανταφυλλίτσα τὸ διάβασε καὶ εἶπε:

—Ὡρα σας καλή. Ἐγὼ βρῆκα τὸ δρόμου μου.

Μὰ ἡ καυμένη ἡ Τρανταφυλλούλα τοὺς λέει:

—Γιὰ σταβήτε μιά στιγμὴ· ἐγὼ δὲν ξέρω

γράμματα· γιὰ διαβάστε μου τί λέει ἐκεῖνο ποῦ εἶνε γραμμμένο ἐκεῖ.

Κατὰ τὸν πλεῖστον στενὸ δρόμο ἦταν γραμμμένο ἀπάνω σὲ μιά μεγάλη πέτρα με μαῦρα γράμματα: Παῖδι μου, δέξαι καὶ χαρὰς δὲν θά σου τάξω, κ' ὅμως μόνον ἐγὼ εἶμ' ἀληθινὸς τῆς Ἐυτυχίας δρόμος.

—Αἱ λοιπὸν, εἶπαν ἡ Τρανταφυλλούλα, αὐτὸν τὸν δρόμο θὰ πάρω. Ὡρα σας καλή!

Μὰ πρὶν χωρισθῶν ἐσυμφώνησαν ὕστερα ἀπὸ ἕνα χρόνο, τὴν ἴδια αὐτὴ μέρα καὶ τὴν ἴδιαν ὥρα ν' ἀνταμωθῶν ἕς τὸ ἴδιο σταυροδρόμι γιὰ νὰ πῆ καθεμιά τί βρῆκε ἕς τὸ δρόμο της καὶ νὰ ἰδοῦν ποῖο πέτυχε πλεῖστον.

Ἡ Τρανταφυλλιά δὲν εἶχε περπατήσει πολὺ κατὰ τὸν πλατὺ καὶ ἴσιον δρόμο, καὶ ἄξαφνα ἕνας σωρὸς ἄνθρωποι τοῦ παλατιοῦ, σταλμένοι ἀπ' τὸ βασιλεῖ τῆς χώρας ἦρθαν νὰ τὴν προαπαντήσουν. Ὅλοι ἦταν ντυμένοι πλούσια καὶ χρυσοκέντητα καὶ φαίνονταν σὰν νὰ λουλούδια—σὲ μὲ μὲς ὁ τόπος ἀπὸ τὰ παρδαλιὰ τους ρούχα. Μέσα σὲ μιά ὥρα καλῶς ἐφέρονταν ἀμέτρητα χαρίσματα ὅλα χρυσὰ καὶ διαμαντοστόλιστο καὶ ζαφειροδεμένο ποῦ λές καὶ εἶχαν ἐκεῖ ἕς τὰ καλῶς σωριασμένα ὅλα τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ. Κι' ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ παλατιοῦ ἤρχονταν νὰ πάρουν γιὰ νύφη τοῦ βασιλεῖ τὴν ὄμορφη Τρανταφυλλιά! Κι' ὅλα αὐτὰ τὰ χαρίσματα ἦσαν διὰ της! Κ' ἐκείνη ποῦ πάντα τὸ εἶχε ἕς τὸν νοῦ της νὰ γένη μιά μέρα βασίλισσα, δὲν ἐξαφάνισθη καθόλου γιὰ τὴν καλὴ τύχη, καὶ τὸ ἴδιο βράδυ ἀνάμεσα σὲ μουσικαῖς καὶ σὲ φωνηαῖς καὶ πανηγύρια μπῆκε ἕς τὸ παλάτι τοῦ μεγάλου βασιλεῖ τῆς χώρας. Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς εἶχε δικούς του τόπους ποῦ δὲν ἔφτανε μιά ζωὴ νὰ τοὺς γυρίσει, εἶχαν ὅλα τὰ καλὰ, ὅλαις ταῖς δόξαις τοῦ κόσμου—μὰ εἶχε καὶ ἄσπρα γένεια.

Ἐν τὸν ἄλλο δρόμο τὸν πρᾶσινο καὶ λουλουδιασμένον ἡ Τρανταφυλλίτσα δὲν βρῆκεν οὔτε σταλμένους ἀπ' τὸ βασιλεῖ, οὔτε καλῶς με χαρίσματα· μὰ βρῆκε, σὰν νοικοκυροπούλα ποῦ ἦτον κι' αὐτὴ, ἕνα νοικοκυροπούλο, ἕνα τραγουδιστὴ, πλεῖστον χασομέρη παρὰ τραγουδιστὴ, γιατί ἂν ἦτον ἀληθινὸς τραγουδιστὴς θὰ κάθονταν κλεισμένος σπῖτι του νὰ ζευγαρώνη ῥίμαις καὶ νὰ παίξῃ τὸν ταμπούρι του καὶ δὲν θὰ λιάζονταν κατὰ μεσῆς τοῦ δρόμου, καρτεροῦντας τὰ κορίτσια ποῦ διαβαίνουν. Ἦταν ὅμως λεβεντόπαιδο, εἴκοσι χρόνων καλλιχάρη, καὶ ἐρωτοκτυπημένος.

Εἶνε γλυκὸ τὸ φιλίμα ἕς τὰ δάσπερά σου χεῖλη Πανάθκουν καὶ μαροβολοῦν σὰν λουλούδια τὰ πρίλη. Ἐλα βαθερὰ ἕς τὴν ἐρημιά νὰ πάμε νὰ κρυφθῶμε Κ' ἐκεῖ νὰ σμίτουμε τὰ δυὸ, κ' ἐκεῖ ν' ἀγαπηθῶμε.

Θὰ σοῦ μαζὺ ροδόφυλλα νὰ γένης νὰ κοιμᾶσαι· Ἐγὼ δὲ νῆμαι σκλάβος σου καὶ σὺ κυρὰ δὲ νῆσαι!...

Ἡ Τρανταφυλλούλα τᾶκουεν αὐτὰ κι' ὁ νοῦς της ἐγύριζε κ' ἡ καρδιά της χτυποῦσε γληγορότερα.—Δὲν ἦτον οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ ὕστερη κοπέλλα ποῦ ἐξελογιάστηκεν ἀπὸ τραγουδιστὴ.

—Πάντα δική σου, αἰῶνια μαζί σου· ἕς τὴν ἐρημιά, ἕς τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου, ὅπου θέλεις!...

Ἡ Τρανταφυλλούλα περπατήσε, περπατήσε κατὰ τὸ στενὸ μονοπάτι, γεμάτο ἀγκάθια καὶ κοφτερὰ λιθάρια. Ὁ τόπος ἦτον ἐρημὸς οὔτε σταλμένοι τοῦ βασιλεῖ ἦρθαν νὰ τὴν πάρουν γιὰ νύφη, οὔτε κανεὶς ἐρωτοκτυπημένος τραγουδιστὴς ἐπρόβαλε μὲ τὰ γλυκὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης. Ἐβράδυνασε καὶ κανεὶς, κανεὶς, ψυχὴ ζωντανὴ δὲν εἶχε φανῆ... Τὸ φεγγάρι λυπημένο ἀνέβαινε ἀπ' τὸ βουνὸ κι' ὅλα φαίνονταν γύρω γλωμὰ καὶ κρύα. Ἡ Τρανταφυλλούλα κοντοστάθηκε πλεῖστον ἀποσταμένη πεινούσε, διψοῦσε, τὰ πόδια της εἶχαν κοπῆ ἀπ' τὴν κακοτοπιά. Καὶ τότε, πίσω ἀπὸ μιά γρηά ἱτιά ἀνασηκώθηκε κᾶτι ἄσπρο σὰν φάντασμα, πειὸ ἄσπρο κι' ἀπ' τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, κι' ἀπλωσ' ἀπάνω της δυὸ ξερὰ, δυὸ κοκκαλιάρικα χέρια. Τὸ στόμα τοῦ ἦτον ἄσπρικο, δίχως χεῖλια, καὶ δὲν ἔνοιγε καὶ δὲν ἔκλεινε· μὰ μεσ' ἀπ' τὴν ἀσάλευτη αὐτὴ τρύπα ἔβγαίνε μιά φωνή σὰν ἀπὸ μακρινὸν ἀντίλαλο:

—Ἐλα, ἔλα· μόνον ἐγὼ δὲν ξεπλανῶ κἀνενα· ἕς ἐμένα θαῆρης τὴν ἀληθινὴν εὐτυχία, ἔχι σὲ ψευτικαῖς δόξαις, σὲ ψευτικαῖς ἀγάπαις. Θὰ σὲ φέρω σὲ μαλακὸ καὶ ἄσπερο κρεβάτι. Ἐκεῖ θὰ γέιρης τὸ κεφάλισο, ἐκεῖ θ' ἀπλώσης τὸ κορμί σου γιὰ νὰ ζαποστάσης, νὰ κοιμηθῇς χωρὶς νὰ ἰδῆς κανένα κακὸ ὄνειρο, χωρὶς νὰ ζυπνήσης ποτέ...

Ἡ Τρανταφυλλούλα εἶπε:

—Φοβοῦμαι, φοβοῦμαι!

Μὰ δὲν ἐσάλεψε ἀπ' τὸν τόπο της καὶ τὰ δυὸ ξερὰ κοκκαλιάρικα χέρια τὴν ἀγκάλιασαν σφιχτά, σφιχτά, σφιχτά.

Ἐπέρασ' ἕνας χρόνος· ἦρθεν ἡ ἴδια μέρα, ἡ ἴδια ὥρα, καὶ ἡ Τρανταφυλλιά ἀπ' τὸν ἕνα δρόμο, ἡ Τρανταφυλλίτσα ἀπ' τὸν ἄλλον, ὅπως εἶχαν συμφωνημένα, ἔφτασαν ἕς τὸ σταυροδρόμι. Ἡ Τρανταφυλλούλα μόνον ἀργοῦσε νὰ φανῆ, μὰ ὅπου κι' ἂν εἶνε θέρθη κι' αὐτὴ.

—Ἄλλοίμονο καὶ πάλι ἄλλοίμονο! εἶπε πρώτη ἡ Τρανταφυλλιά· οὔτε ἡ δόξαις, οὔτε τὰ παλάτια, οὔτε τὰ χρυσὰ στολίδια κάνουν εὐτυχισμένη μιά καρδιά. Κι' ἀπάνω ἕς τὸ ψηλότερο βασιλεῖο θρόνι βαρύνεται κανένας καθισμένος παντοτεινὸς κ' ἔχοντας ἕς τὸ πλάι του γι' ἄντρα ἕνα βασιλεῖ δόξασιμένον, περήφανο—καὶ μ' ἄσπρα γένεια.

Κι' άρχισε να κλαίη και να παραπονιέται πώς δεν έπηρε το δρόμο τής Εύτυχίας.

—'Αλλοίμονο και πάλι άλλοιμονο! είπε κ' ή Τρανταφυλλίτσα· έχει κ' ή άγάπη το τέλος της· άρχίζει με γλυκά και τελειώνει με φαρμάκι. Όλαις τής καλαις ώραις που περνάς, τής πληρώνεις με δάκρυα, όταν ξημερώνεσαι, βραδυάζεσαι μόνος, έρημος, του κάκου καρτερώντας εκείνον που φιλεί άλλα χείλη κι' άλλα μάτια, που λέει 'ς άλλη τώρα τα ίδια γλυκά τραγούδια που λέγε 'ς έμένα.

Κι' άρχισε να κλαίη κι' αυτή και να παραπονιέται πώς δεν έπηρε το δρόμο τής Εύτυχίας.

Και ή Τρανταφυλλούλα ;

Δεν ήρχουνταν, δεν έφαινονταν, ενώ ή άλλα δυο έσμιγαν τα δάκρυά τους.

Γιατί δεν ήρθε, γιατί δεν κράτησε το λόγο της ; Που να είνε τάχα ;

Είνε εκεί, μέσ 'ς το μαλακό και δροσερό κρεβατάκι της. Κοιμάται, κοιμάται... και δεν βλέπει κανένα όνειρο κακό, και δεν θα ξυπνήση ποτέ...

Τό κρεβατάκι αυτό τό λένε μνήμα !

(Κατά τον Gullile Moutis) Δε.

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ός απάντησιν τής εν τή ύπ' αριθ. 637 Δελτίου δηλώσεως απεστύλησιν ήμιν κλείεται ανακοινώσεις περί τοπικών έθιμων κατά την μεγάλην εβδομάδα και το Πάσχα. Έκ τούτων δημοσιεύομεν τας εξής αξίας λόγου, καθόσον αι λοιπαί περιέχουσιν ή γνωστότατα ή άσπώς και εν άμφιβολίη άκριθεία έκτεθειμένα πράγματα. Ήυχαριστούντες πάντας τούς μετά τόσης προθυμίας αποδεχθέντας την πρόκλησιν ήμϊν και ενθαρρυνόμενοι εν τής πρώτης ταύτης επιτυχίας, δηλούμεν ότι θα εξακολουθήσωμεν εις τό εξής την ταιαυτην περισυλλογήν λαογραφικής ύλης πολυτιμοτάτης.

Έθεμα εν Κερκύρα.

Τα αυγά τα βαφόμενα κόκκινα την Μεγάλην Πέμπτην θεωρούνται τα καλύτερα και σεβαστότερα. Βάφονται δε εις πηλίην χύτραν, έντελώς καινούργη, ήτις θα χρησιμεύση μετά την Πεντηκοστήν εις τας λοιπάς ανάγκες του μαγειρείου. Θα ήτο μεγάλη άθλιότης αν έβάφοντο εις σπουκάλι παλαιόν και ου έγένετο ήδη χρήσις. Την Μεγάλην Παρασκευήν αυγά δεν βάφονται. Πώς είναι δυνατόν να βαφούν με τό χρώμα του αίματος, καθ' ήν ήμεραν άγύθη τό αίμα του Ιησού Χριστού; Άλλά, αν δεν βάφονται αυγά, αγοράζεται όμως κατά την ήμέραν ταύτην ιδίως ό πασχάλιος άμνός εν τών ποιμνιοστασιών, άτινα προσωρινά παρασκευάζονται έξω τής πόλεως, όπου μεγίστη ζωηρότης και κίνησις επικρατεί, διότι ταύτα πάντες επισκέπτονται συνήθως μετά την έπ' έκκλησίαις Ακολουθίαν τών Μεγάλων Ξωρών και

του Έσπερινού, άνδρες, γυναίκες, παιδιά και γέροντες. Οι ήμέτεροι χρόνοι, είναι άπηλλαγμένοι παρεκτροπών θρησκευτικού φανατισμού· άλλ' εις προγενεστέρους χρόνους δεν συνέβαινε τό αυτό. Μη λησμονείτε ότι τό εν τέταρτον σχεδόν τών κατοίκων τής πόλεως είναι Έθραϊοι, οι δυστυχεις δε ούτοι τότε μετά φόβου έβλεπον προσεγγίζουσας τας ήμέρας τής Μεγάλης Παρασκευής και του Μεγάλου Σαββάτου τών Χριστιανών. Πάντες έκλείοντο κατά τας δύο ταύτας ήμέρας εις τας οικίας των εν τή Έθραϊκή συνοική· ουκι δε εις έκείνον, όστις έτόλμα να έξέλθη! οι χριστιανοί άγουσπίαιδες έθεώρουν καθήκόν των υπό τής ευσεβείας των επιβαλλόμενων να του σπάσουν τό κεφάλι ή τούλαχιστον να άνταποδώσουν επί τής παρειάς του τό ράπισμα, όπερ έλαβαν ό Ιησούς εν τή αΐλή του Άρχιερέως. Ταύτα, μαρτυρούμενα υπό τών γερόντων, έξέλιπον ήδη, και οι Ισραηλιται σήμεραν άνενόχλητοι έντελώς απολαύουσιν ίσονομίας και ελευθερίας εξ άνασκοπής δε και αυτοί την Μεγάλην Παρασκευήν έχουσιν έντελώς κλεισμένα τα μαγαζιά των, καιτοι ένίοτε τολμά τισ να άνοιγη τό έαυτού και να έμπορευήται, τούθ' όπερ έάν έτόλμα να πράξη κατά τούς απομειμακρυσμένους έκείνους χρόνους του φανατισμού δεν θα έμανε λίθος επί λίθου εκ του μαγαζείου έκείνου.

Την Μεγάλην Παρασκευήν τραπέζι δεν στρώνεται εις τας οικίας, άλλα πάντες (άνοσοιμεν τα μεγάλα πλήθη και τον λαόν, όχι τούς έξηυγενισμένους και μαδέρνους!) τρώγον ύπως ύπως επί ποδός, ξηροφαγούντες. Αναμνήσκει τούτο την τέλεισιν του Ιουδαϊκού πάσχα «ουτα δε φάγεσθε αυτό. Αι όσφύες υμϊν περιεζωσμένοι, και τα ύποδήματα εν ταις ποσιν υμϊν, και βακτηρία εν ταις χερσιν υμϊν. Και έδεσθε αυτό μετά σπουδής.» Θα ίδετε κατωτέρω ότι και άλλα έθιμα άναπολούσι τας τών Ιουδαίων διατάξεις και φράσεις τής Π. Δ.

Την έσπεραν τής Μεγάλης Παρασκευής απαξάπαντες περιέρχονται τούς ναούς προς προσκύνησιν τών Ήπιταφίων. Την νύκτα άλλοτε οι Ήπιταφιοι έλιτανεύοντο εν ταις ύδασις τής πόλεως, ή δε λιτανεία ένός έπιταφίου, του του ναού του άγ. Σπυρίδωνος επαναλαμβάνετο την πρωϊαν του Μεγάλου Σαββάτου. Ήδη τό έθιμον έξέλιπε, μόνος δε ό του άγ. Σπυρίδωνος Ήπιταφιος μετά του ιεροϋ λειψάνου λιτανεύεται τό Μέγα Σάββατον.

«Τό ελληνικόν πάσχα χαρίζει ιδιάζον θέληγητρον εις την ζωήν τής Κερκύρας, λέγει ό Γρηγορόβιος (1). Την νύκτα πάσχα γωνία τής αγοράς παριστά άνατολικόν παζάριον. Λευκοσιδή-

(1) Όρα ήμέτερ. μετάρρασιν «Κερκύρας» υπό Φ. Γρηγορόβιου.

ρει λυχνίαι ελαιου έρώτιζον θαμβούσκι υπό τας στοάς των ύδων έργαστήρια, εν οίς ποιείλα είδη έπωλούντο τουρκικά γλυκίσματα άηδούς θεωρίας, μέλι, γαλλός, ζυμαρικά ελαιώδη, κίτρινον χαβιάριον έν βυτίοις, ελαίαι μέλαινα, πασγάλια κόκκινα ώς εν ήρνησειδέσι ζυμαρικοίς (colombine—μικραί περιστεράι λέγονται) πλήθος πολυδαυδάλων κηρίων επί τραπεζών, σωροί έρτων επί τής ύδου, σωροί πορτοκαλλίων. Οίνοπωλεία, καφεπωλεία, κουρεία, έργαστήρια χειμωνάκτων κ.λ.»

Τό Μέγα Σάββατον κρείας δεν εύρίσκεται κατ' ουδένα λόγον από πρωϊας ούτε εν τή πόλει ούτε εν ταις έξωχαίς— ουδέν ζών σφάζεται. Έν τή αγορά οι πνιατόροι (κάτοικοι τής Πίνιας άχρηφάροι και έργάται Πίνια δε λέγεται τό κέντρον τής αγοράς, εκ του κωνοφόρου καρπού τής κουκουναριάς, ήτις ήν ποτε εκεί,) παρασκευάζουσι διά μύρων και άνθών μίαν μπιταλίαν (εύρέ, σύ φίλε, τον κατάρλληλον άρχαϊκόν ήρον) εξ έκείνων εν κίς πλύνουσι αι γυναίκες τα άσπρόρουχα, ήν τοποθετούσιν εν τή μέσση τής αγοράς, και εις ήν οι διαβάται προσκαλούνται να ρίψωσι παντάρην ή δεικάρην. Την χρησιν αύτης θα ίδετε κατωτέρω. Η μαστέλλα πληρούται ύδατος.

Τή θη ύρα τελείται, ως έρρέθη, ή λιτανεία του Άγιου άμα και του Έπιταφίου μετά δε τό τέλος αύτης περί την 10ην ώραν άπυσαι αι άρχαί αι συνοδούσασαι την λιτανείαν μετά του κλήρου και του λαού, προεξάρχοντος του άρχιεπισκόπου μετακίνουσιν εις την Μητροπόλιν προς τέλεισιν του έσπερινού του Πάσχα. Έν τούτοις πρό των θυρών των οικιών παρασκευάζονται και δίνονται οι άμνοί· ό αίμοχαρής σφαγείς κρατεί την μάχαιραν έτοιμην. Αι οικοδόσποινα και αι ύπηρέτρια συνάζουσι πρό των θυρών και παραθύρων πάντα τα κατά τό έτος διαρραγγέντα ή άχρηστα καταστάντα πήλινα άγγεϊα. Οι μάλλον άρειμάνιοι γερμίζουσι πυροβόλα όπλα. Οι νεώκοροι τέλος κρατούσιν έτοιμα τα ριζοκάρδια των κωδώνων, οίτινες από τής χθός Μεγάλης Παρασκευής ουδέ κατ' ελάχιστον εκρούσθησαν. Πρό τής Μητροπόλεως εισιν αι μουσικαί, ή στρατιωτικη και ή τής Φιλαρμονικής Έταιρίας. Ό έσπερινός άρχεται, αναγινώσκειται ό Άπόστολος, και ότε ό άρχιερεύς άρχεται ψάλλων τό «Ανάστα ό Θεός» ή σκηνή εν άκαρπέ μεταβάλλεται. Άλλ' ός άφήσωμεν ένταύθα τον Γρηγορόβιον να περιγράψη τα γινόμενα. «Δίδεται τό σημεϊον. Εκπυροσκαρτήσεις έθρονήσαν, κώδωνες ήχησαν, ό λαός έξώρμησεν—ό Χριστός άνέστη! Έν άκαρπέ ή ήρεμος τσσαρχκοστή μετεβλήθη εις άγριώτατον τάρταχον' από πάσης οικίας άντήχει θόρυβος σκευών' από τών παρεθύρων έπιπτον κατκουντριβόμενα

πήλινα άγγεϊα εις έμπαιγμόν Ιούδα του Ισκαριώτου και ως σύμβολον τής άλλοτε ποτε λιθοβολήσεως των Ιουδαίων. Πρό των πυλώνων σφάζονται εν μαριώδει άμιλλη άρνία και τή αιματί των έχαράσσειτο Σταυρός επί των παραστάδων. Το είδύλλιον τής Κερκύρας διά μιας άπεσθέσθη, και τούτο διά τής θρησκείας. Όλη ή νήσος μετεβλήθη εις σφαγείον· τα λιμνούζοντα άλματα έσπαρύνοντο επί του έδάφους· πάς Κερκυραϊός έφαινετο ότι ήπίστατο την τέχνην του σφαγείως, ως άρχαϊκός τις άνήρ.»

Πρός συμπλήρωσιν των άνωτέρω προσθέτομεν ότι τό έθιμον του χρίειν τας παραστάδας των πυλών των οικιών, είναι γενικώτατον, αναμνήσκει δε την τής Γραφής διατάξιν περί του Ιουδαϊκού Πάσχα ακαι λήψονται από του αίματος· και θήσουσιν επί των δύο σταθμών και επί την φλιάν εν ταις οικίαις, εν οίς αν φάγωσιν». Η συντριβή των πηλίνων άγγείων αναμνήσκει την γραφήν κατ' των θιωκτων του Μεσσία Ιουδαϊών ως κεινή κεραμείως συντριψει αυτούς».

Έν τούτοις και άλλα συγχρόνως συμβαίνουσι κατ' την στιγμήν έκείνην τής υπερεκχειλιζούσης ευσεβείας. Οι εκ του λαού εν τή αγορά έμβάπτουσι χείρας και κεφαλήν εν τή ρηθείση μαστέλλα και άσπλύνονται. Δεν έχει ίσως τούτο συγγένειάν τινα προς τον υπό του Ιησού Χριστού τελεσθέντα νικτήρη, ή προς τό άνήφομον εν άθώοις τας χείρας μου τής Γραφής εις τών παρεμφερή νίψιν του Πιλάτου; Έν ταις οικίαις συγχρόνως πολλαί γυναίκες δάκνουσι κλειδας σιδηράς, τούθ' όπερ βεβαίως ύποδηλοϊ τό απόλας χαλκός και μαγλους σιδηρούς του Άδου, ος συνέτριψεν ό Ιησούς» κατεβλήθη έκείσε.

Η κωδινοκουρούσια εκ τής πόλεως εν τούτοις μεταδίδεται εις την έξοχήν από χωρίου εις χωρίον, ώστε εις εν τέταρτον τής ώρας συγχρόνως άπασα ή νήσος τελεί την πρώτην ταύτην Άνάστασιν.

Έν δε τή δημοσίω σφαγήω άλλα όμοια συμβαίνουσι. Οι δεξιώτεροι των σφαγείων ίστανται παρά τούς βόας με την μάχαιραν εις την δεξιάν άμα κρούση ή κώδων εν άκαρπέ ύεταται ό βούς, και πάντες οι εκεί σφαγείς άμιλλώνται τίς πρώτος να εκδάρη, έτοιμάση, επιβιάση εις κάρρον και φέρη εις την πόλιν νικητής τον πρώτον έσφαγμένον βούν, ύπως λάβη τό παρά τής Δημοτικής Άρχής ώρισμένον βραβείον ταχύτητος και δεξιότητος συγκείμενον εκ 50 δρ. Τό κάρρον από ρυτήρος τρέχον δεν βραδυνει ποτέ πλειότερον των 11—13 λεπτων από τής Άναστάσεως! τό δε εν αύτω κρείας ου μόνον είναι θερμόν εισέτι, άλλα και άσπαιραι· μετά ζητωκραυγών δε και χειροκροτήσεων δέχονται οι εν τή κροσωλείω παρεστώτες τον νικητήν. Άπό

της πιγμής εκείνης τὰ κρέατα ἀλλεπάλληλα σωρεύονται πρὸς πώλησιν εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ τελετὴ τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ λειτουργία κατὰ τὴν Κυριακὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ ἐξοχῇ εἰς ὀλιγίστας ἐκκλησίας τελεῖται κατὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας· οἱ πλείστοι τῶν ναῶν λειτουργοῦσι τὰς πρωϊνὰς ὥρας. Πόσον εἶναι ὠραιότερον τὸ ἄλλο ἔθιμον, ὅπερ ἐπικρατεῖ καθ' ὅλην τὴν χριστιανικὴν ἀνατολήν, καθόσον γινώσκωμεν. Τῆς εἰκόνας τῆς Ἀναστάσεως τελεῖται λιτανεὶα ἐν μεγάλῳ κύκλῳ περὶ τὴν πόλιν ἢ τὸ χωρίον. Ἐν τισὶ τῶν ναῶν δίδονται τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἐνορίταις αἱ πάσχοντες λαμπάδες ἄς ἀνάπτουσι κατὰ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς». Ἐπίσης δίδεται αὐτοῖς δαπάνη τῆς Ἐκκλησίας τὸ λεγόμενον Καταβόλι, ἧτοι μερὶς ὀπτοῦ ἀμνοῦ ἢ ὠῶν καὶ ἄρτου. Ταῦτα δὲ φέρονται ὡς καθηγιασμένα εἰς τὸν οἶκον καὶ πάντες ἐξ αὐτῶν μεταλαμβάνουσι. Ἡ τράπεζα, ἧτις δὲν ἐστρώθη Μεγάλην Παρασκευὴν καὶ Μέγα Σάββατον, εἰς ἀντιστάσιμον ἀποτίθεται τὴν Κυριακὴν καὶ δὲν ἐστρώσεται ἐπὶ 7 ἡμέρας ἧτοι μέχρι τῆς Κυριακῆς τοῦ Θωμᾶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς πάντοτε κείτται ἄθικτος ἡ Χριστοκουλοῦρα ἢ Χριστόψαμο, μόνον δὲ τὴν κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ, ξηρὰ ἢ ἡδὴ τέμνεται. Ἐν τοῖς χωρίοις πᾶσι τὴν ἑβδομάδα τῆς Διακαινησίμου τελοῦνται λιτανεαὶ τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τὴν Νέαν Τρίτην ἢ Νέαν Παρασκευὴν, ἢ καὶ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ. Μίαν τοιαύτην λιτανεὶαν τῆς Παναγίας τοῦ Βηροῦ θαυμασίας περιγράφει ὁ Γρηγορόδιος. Ἡ λιτανεὶα αὕτη, ἣν παρακολουθεῖ ἅπαν τὸ χωρίον συνήθως διαρκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. Ἡ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου μεταφέρεται εἰς ἐξοκλήσιον τι ἢ ἐπὶ λόφου τινὸς ὅπου ὑπάρχει ἐρημοκλήσιον, ἐκεῖ τελεῖται λειτουργία καὶ πάλιν ἐν πομπῇ μετακομίζεται εἰς τὸ χωρίον. Ὁ μέλλων νὰ μεταφέρῃ τὴν εἰκόνα ἐπὶ τῶν ὤμων λαμβάνει τὸ δικαίωμα τοῦτο διὰ πλειοδοσίας ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ ναοῦ· εὐνόητον ἔστι εἰς τὸν πλειστηριασμὸν τοῦτον οἱ νέοι μετὰ πείσματος ἀμιλλῶνται. Ἔστιν ὅτε αἱ λιτανεαὶ αὗται γίνονται ἀφορμὰ μικροφιλολογικῶν καὶ ἐρίδων μεταξὺ χωρικῶν καὶ δλοκλήρων χωρίων.

Τοιαῦτα ἐν ὀλίγοις τὰ ἔθιμα τὰ ἰδιαιτέρα τῆς νήσου Κερκύρας κατὰ τὰς ἐορτὰς τοῦ Πάσχα. Ἄλλα ἔθιμα κοινὰ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι παραλείπομεν, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐρέθη.

Σπ. Παναγεωργίου.

Ἔθιμα ἐν Σκουπιῷ τῆς ἐπαρχίας Καλαθρύτων.

1) Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς τῶν δώδεκα Ἑβραίων ἀκολουθίας μέχρι τοῦ Ἑβραίου τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου οἱ κώδιαι τῶν ναῶν τοῦ χωρίου ἠχοῦσιν ἀραιότατα καὶ

πενθίμως, ἐν τοῖς δώδεκα μάλιστα Ἑβραείοις πάντοτε συντῆ ἀναγνώσει ἐκάστου Ἑβραίου ἐπαναλαμβάνεται ἡ τοῦ κώδιαιος πενθίμος κρούσις. Παράδοξος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πενθίμως ἠχοῦσιν οὗτοι καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἑβραίου τῆς Ἀγάπης (Ὁψης ὀψίας κλ.).

2) Τῇ πρωΐᾳ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τὰ τέκνα ἢ οἱ ἀπεισταμένοι τῶν ἱερῶν περιέρχονται τὸ χωρίον καὶ συναθροίζουσι παρὰ τῶν ἐγχωρίων τὰ ἀγῆ τῶν παλάων, ἰδιαιτέρως δὲ ἓνα ἕκαστον ἐξ αὐτῶν.

3) Κατὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ Ἐπιταφίου οἱ προπορευόμενοι παῖδες κρούσι διὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν ξηρούς φράκτας κήπων συναντωμένους καὶ διὰ λίθων βάλ्लουσι θύρας ἀχωρόνων ἢ κατωγείων, ὅπως ἐκδιώξωσι τοὺς ἐκεῖ ἐμφωλευμένους δαίμονας.

4) Μετὰ τὴν τοῦ Ἐπιταφίου ἐπιστροφὴν εἰς τὸν ναὸν ἵστανται ἐν τῇ εἰσοδῷ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κρατοῦντες ἀπὸ τῶν ποδῶν τὴν τράπεζαν, ἐφ' ἧς ὁ Ἐπιτάφιος, καὶ ὑψοῦσιν αὐτὸν ἅπας δὲ ὁ λαὸς διέρχεται διὰ μέσου τῶν ἱερῶν καὶ ὑπὸ τὸν Ἐπιτάφιον. Οἱ δ' εὐλαβέστεροι καὶ μάλιστα γυναῖκες εἰσέρχονται διὰ τῆς καμάρης τοῦ Ἐπιταφίου εἰς τὸν ναὸν, ἐξέρχονται εἴτα διὰ τῆς θύρας τοῦ γυναικωνίτου καὶ ἀπατώντες τοὺς ἄλλους εἰσέρχονται αὐθὺς ὑπὸ τὸν ὄβλον τοῦ Ἐπιταφίου, καὶ τοῦτο ἐπαναλαμβάνουσι αὐθὺς, εἰάν ἡ χρόνος ἐπιτρέψῃ.

5) Τῇ πρωΐᾳ τῆς Μεγάλης Πέμπτης αἱ παρθένοι ἐξάγουσιν ἐκτὸς τῶν οἰκιῶν καὶ ἀναπετανοῦσιν ἐπὶ τῶν φρακτῶν πρὸς τὴν θείαν εὐλογίαν καὶ πρὸς ἐπίδειξιν τὰ μάλλινα καὶ βαμβάκερα αὐτῶν προικῶνα ὑφάσματα.

6) Ὡς κακὸς οἰωνὸς θεωρεῖται, καὶ θάνατος μέλους τινὸς προσιωνίζεται διὰ τὴν οἰογένειαν ἐκαίην, ἧτις εἴτε ἐκ συμπτώσεως εἴτε ἐξ ἐνδείας εἴτε ἐξ ἀμελείας δὲν ἀγοράσῃ ζῶντα ἀρνὸν καὶ δι' αὐτοῦ λαμπρεύσῃ κατὰ τὸ Πάσχα.

7) Λίαν ἐπαγωγὸς εἶνε ἡ συνήθεια, καθ' ἣν μετὰ τὸ τέλος τῶν κανόνων Κόματι θαλάσσης, κλπ. κατὰ τὴν νύκτα τῆς Ἀναστάσεως σβέννυνται πάντα τὰ ἐν τῷ ναῷ φῶτα, ὡς καὶ τὰ τῶν κανδυλιῶν, μένει δὲ μόνον ἀνημμένον τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, οὕτω δὲ ψάλλουσιν ἐν κατανύξει οἱ ἱερεῖς τὸ Ἄϊδου σκοτία καὶ πρωΐ, μεθ' ἧς ἐξέρχονται καὶ ψάλλοντες τὸ «Δεῦτε λάβωμεν φῶς κλπ.» ἐπανάγουσι τὴν λάμπην ἐν τῷ ναῷ.

8) Διαρκούσης τῆς καύσεως τῶν λαμπάδων κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἀναστάσεως οἱ ἄνδρες χάριν ἀστείψιμου κρούουσι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς τῶν περισταμένων, ἧτις κατὰ τὴν τῶν χωρικῶν συνήθειαν οὐχὶ μικρὰ εἶνε, καὶ μάλιστα τῶν Ἀναγνωστέων, οἵτινες εἶνε πολυάριθμοι, χάριν θυμῆδος. Ὡς ἐκ τούτου πολλοὶ ἀναγκάζονται νὰ μὴ ἐκβάλλουσιν ὅλως τὸ φέσι των, ἢ ν' ἀλείψωσι τὴν κόμην των δι' ὄξους, ὕδατος κλπ., ὅπως μὴ καίηται.

9) Τὸ λείψανον τῆς λαμπάδας τοῦ ἐπιταφίου φυλάττουσιν ἀσφαλῶς, καὶ χρησιμοποιοῦσιν ἐν ἀσθενείαις καὶ μάλιστα εἰς ὠδινούσας γυναῖκας. Ἐν Καλαθρύτοις τῇ 13 Μαρτίου 1889.

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
Καθηγητῆς τοῦ Γυμνασίου.

Ἔθιμα ἐν Καλύμνῳ.

Ἐκπληροῦν τὴν ἡμετέραν ἐπιθυμίαν ἀποστέλλω δημόδεις ἄσμα ἢ μάλλον ὁρῆνον, ἔν ἐν Καλύμνῳ ἠλικιωμένας γυναῖκες κατὰ τὴν ἀγορῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ψάλλουσι περὶ τὸν Ἐσταυρωμένον.

Καὶ ἐν ἄλλο γίνεται ἐνταῦθα : Μετὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν Ὁρῶν ἐκφέρουσι τοὺς ἐπιταφίους εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Παρθένοι δὲ λευχεμονοῦσαι ψάλλουσι τὰ εὐλογητάρια κατ' ἀρχαιότητα ἐν ὄψιμον ἀναφερόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Χρυσόστομου.

Ὁ Ὁρῆνος ἔχει ὡς ἐξῆς :

Ἦθον ἡ γὰρ Σαρακαστῆ ἢ ἄγραις ἡμέραις τοῦ λειτουργοῦν ἢ ἐκκλησιαστῆ καὶ ψάλλουσι οἱ παπᾶδες. Κάτω στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στοῦ Χριστοῦ τὸν τάφον, ἢ Παναγία ἐκάρητο μὴν καὶ μοναχῆ της. Τὴν Προσευχὴ της ἔκαμεν γὰρ τὸν μονογενῆ της. 'Αὐθαί βρονταῖς, 'Αὐθαί 'σραπαῖς καὶ αὐτηραῖς μεγάλαις. ἄγια βύθια σάραουσι ἢ πρᾶβασα συζούγουσι; Χύνει νὰ δῆ στὴν πόρτα της, νὰ δῆ στὴ γειτονίᾳ της. Ὡρεῖ 'πάνω, ὦρεῖ 'κάτω, ὦρεῖ, ὦρεῖ, ψυχὴ δὲν βλέπει; ὦρεῖ τὸν οὐρανὸν θαμῆν καὶ τᾶστρα βουρκωμένα, τὸ φεγγαράκι εἰσαλαμπρον στὸ αἶμα βουτισμένον. Καὶ πάλιν καὶ ἀνατῆρσας ὦρεῖ τὸν αἶ Γεάννη, ὦρεῖ τὸν καὶ κατέβαινε ἠλιμμένον καὶ θαρμένον καὶ ἐκράτες μῆσ' στὴ χεῖρά του μανδύλι 'ματωμένον καὶ ἐκράτες καὶ στὴν ἄλλην του μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς του καὶ ἐκράτες καὶ στὰ ὄνυχα του κρέας τοῦ μάγουλου του. Κ' ἢ Παναγία τὸν ἱερῶν, καὶ ἢ Παναγία τοῦ λέγει : —'Αἶ μου Γεάννη Πρόδρομε καὶ βαπτιστὰ τοῦ γιοῦ μου, δὲν εἶδες τὸ παιδάκι μου καὶ τὸν μονογενῆ μου; — Δὲν ἔχω στόμα νὰ σοῦ πῶ, χεῖλῃ νὰ σοῦ μιλήσω, καὶ σιδερένια 'σωτικά νὰ σοῦ τὸ 'μολογήσω. Ὡρεῖς το κείνο τὸ βουνὸ, τὸ ὕψηλὸ, τὸ μέγα, πούχει τὴν μαύρην γῆν κορφή, τὸν οὐρανὸν παντέραι; 'Ἐκεῖ τὸν ἔχουν οἱ ἑβραῖοὶ ἐξόγκωνον δειμένον, σὰν κλέπτη τὸν ἐπίστανε, σὰν πόνου τὸν κρατοῦσε, σὰν νὰ χωρὶνὴ ἀνδρῶν ἔκει τὸν τυραννοῦσε. 'Βγάζου τὸ χρυσοσκῶφον καὶ βάζου τὸ ἀγκυθένιο, 'βγάζου τὸ χρυσοζῶνον καὶ βάζου τὸν τὸν βάτον, 'βγάζου τὰ χρυσοκάντουσα καὶ βάζου τὸν τσαρούχια. Ἡ Παναγία σὰν ἔκκουσε λιγοθυμῆ τῆς ἡλθε. Σταμνὰ νερὸ τὴν 'πηρετοῦν τρία παννὰ τὸν μύσχον καὶ ἔξη τὸ ῥοδόστακον ὡστε ποῦ νὰ συμφέρῃ. Κ' ἢ Παναγία συνέφερε καὶ αὐτὸν τὸν λόγον εἶπεν : —'Ας εἶδ' ἢ Μάρθα καὶ ἢ Μαρὰ καὶ τοῦ Λαζάρου ἢ μάννα καὶ τοῦ Προδρόμου (1) ἢ ἀδελφῆ καὶ ἢ ἄλλη Ἀλεσάδη, νὰ πάμε νὰ τὸν περῶμεν πρὸ τοῦ μᾶς τὸν σταυρωσάνον καὶ πρὶν τοῦ βάλου τὰ καρφὰ καὶ μᾶς τὸν θανατώσανον. Στρατὶ, στρατὶ, τὸ πιάσανε, στρατὶ τὸ μονοπάτι, καὶ τὸ στρατὶ τοῦ; ἔβγαλε σ' ἓνα μικρὸ βρουσάκι καὶ εἰδήσανε ἢ Παναγία 'σκύψεν νὰ πητ' λιγάνκι; 'Αὐθαί χαλκίκα καὶ ἔχλακεσε χαλκίκα μὲ τὰ παιδιὰ του, χαλκίκα μὲ τὴν γυναικὰ του καὶ μὲ τὴν φαρμιλιὰ του.

Ἡ παράδοσις συγγέει ἐνταῦθα τὸν Ἑβραϊστὴν Ἰωάννην μὲ τὸν Πρόδρομον.

—Μορῆ μωρὸ ἀσπίγγανε, ἦντανε αὐτὰ ποῦ κίνας; 'βροῖ μού παραγγελασι πέρνονε νὰ τοῖς κάμω' ἐκεῖνοι μούπαν τέσσαρα καὶ ἐγὼ τοῖς κάμω πάντα· τὰ δυὸ στὰ δυὸ τοῦ γόνατα, τὰ δυὸ στὰ δυὸ τοῦ χέρια καὶ ἄλλα τὸ φαρμακερὸ νὰ μᾶθουν στὴν καρδιά του νὰ τρέξῃ αἷμα καὶ νερὸ νὰ 'λιγωθῇ ἡ ψυχὴ του. —Μορῆ, μωρὸ ἀσπίγγανε φωμί νὰ μὴν χορτάσης οὐδὲ τὴν τραχήλισσα σου ποτὲ νὰ μὴν ἀλλάγῃ; μωρῆ, μωρὸ ἀσπίγγανε πεῖσέ μου τὸν υἱὸν μου. γὰρ δεῖξέ μου τὸν γιοῦκά μου καὶ τὸν μονογενῆ μου. —Ὡρεῖς τὸ κείνο τὸ βουνὸ τὸ ὕψηλὸ τὸ μέγα πούχει τὴν μαύρην γῆν κορφή τὸν οὐρανὸν παντέραι; 'Ἐκεῖ τὸν ἔχουν οἱ ἑβραῖοὶ ἐξόγκωνον δειμένον. Ὡρεῖς ἢ Παναγία 'κλαίει, ὦρεῖς καὶ μορφέδα. Στρατὶ, στρατὶ τὸ πιάσανε, στρατὶ τὸ μονοπάτι· τὸ μονοπάτι· τοὺς ἔβγαλεν εἰς τὸν χριστοῦ τὴν πόρτα. 'Βρίσκει τὴν πόρτα σαρκικὰ καὶ τὰ κλειδιὰ καρμένα, τὰ ἔρημα παράθυρα σαρκικὰ μαρμαρωμένα, καὶ ἔδρασ τὰ χερσὶνὴ της τὴν πόρτα παρακάλει : —'Ανοιξέ πόρτα τοῦ βροῦ καὶ πόρτα τοῦ Παλάτου! Κ' ἢ πόρτα ἀπὸ τὸν ῥόδο τῆς ἀνοίγει μοναχῆ της. Μπαίνει πάνω ἢ Παναγία καθίζει στὸ κρεβάτι. —Παρακάλει σε, Μωσῆ, δεῖξέ μου τὸν υἱὸν μου. —Ὡρεῖς τὸν κείνον τὸν χλωμόν, 'κείνον τὸν κερτριάρη; ἐκεῖνος εἶναι ὁ γέγονας σου καὶ ὁ μονογενῆς σου. Ἡ Παναγία σὰν ἔκκουσε 'λαγοθυμῆ τῆς ἡλθε : —Φέρτε μαχαίρη νὰ σφαγῶ, κρημνὸν γὰρ νὰ κρημίσω καὶ ἓνα ποτῆρι θάλασσα γὰρ νὰ ψυχομαγήσω. Χριστὸς ἀπηγογήθηεν ὅπου τὰν σταυρωμένους : —Μάννα μου, σὰν σφαγῆς ἐσὺ, σφάζονται καὶ ἄλλαις μάνναις. Μάννα μου, σὰν πνίγῃς ἐσὺ, πνίγονται καὶ ἄλλαις μάνναις ἄρε, μάννα, στὸ σπῆς μας καὶ στὸ ἀργονικὸ μας καὶ πνε ἄδαλο κρασί, καὶ ἄρῶντο παϊμάδι, νὰ εἶναι μανδῆς μὲ παιδιὰ, παιδιὰ ὄλγος μανδῆς, καὶ τὰ καλὰ τὰνδρῶν με τοὺς καλοὺς τῶν ἄνδρες. Μάννα, τὸ μὲθὸ Σάββατο ποῦ παῖλλον ἢ κρημάναι, τότε καὶ σὺ, Μανουὴλά μου, θὰ ἔῃς χαράς μεγάλαις.

Σημεῖω δὲ καὶ τοῦτο ἐν τέλει : Καθ' ὅσον παρέρχονται αἱ ἡμέραι λέγουσιν εἰς τὰ παιδιὰ ὅτι ἡ Λαμπρὴ ἔρχεται, εἶναι εἰς Βουδρούμιον, εἴτα εἰς Κῶ καὶ κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου ἐν αὐτῇ τῇ νήσῳ, εἰς τὴν θείαν Βαθῆν διὰ τοῦτο τὰ παιδιὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου λέγουσιν τὸ ἐξῆς ἄσματιον :

Ὁ Λαζάρου θέλει αὐγὸ καὶ λιθάρι, καὶ κερί καὶ τσαρούχια νὰ φορῇ καὶ πηγαίη τὸ Βαθὸν νὰ μᾶς φέρῃ τὴν «Λαμπρὴν» νὰ δαγκάσωμε τ' ἄρνι ἀπ' τὸ πόδι καὶ ἀπ' τ' ἀπὶ.

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Κ. ΖΕΡΒΟΣ
Καλύμνιος

Ἔθιμα ἐν Ἄνδρῳ

Ἄσματα τῆς μεγάλης ἑβδομάδος

- A—Ἀρχὴ τοῦ κόσμου
- B—Βασίλειος ἔρχεται
- Γ—Γεννάται ὁ Χριστὸς
- Δ—Δύο ἔγγλοι τὸ χεῖρε
- Ε—Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς
- Ζ—Ζῆται τὸν Ἰουδαῖον
- H—Ἦτον ὡς ἀθάνατος
- Θ—Θαύματα ἐποίησε
- I—Ἰωάννης τὸν ἐδάπτισ
- K—Κόλαμον ἐδάστσε
- Λ—Λαὸς τὸν ἐτριγύρισ
- M—Μοθητῆς τὸν πρόδοσε
- N—Νύκτα τὸν ἐπίστανε

Ε—Σύλλο τοῦ ἐδόσαν
 Ο—Ὁ Παύλος ἔλεγε
 Η—Ἡσούς εἶπε
 Ρ—Ρωμαῖοι εἶπαι
 Σ—Σημεῖα εἶδετε
 Τ—Τούτοις ἕφετε ἔλεγε
 Υ—Ἵψηλά τὸν κρέμασαν
 Φ—Φυλακὴ τὸν ἔβαλον
 Χ—Χολὴ τὸν ἐποσίσανε
 Ψ—Ἵλληλοντες καὶ ἔγοντες
 Ω—Ὡ μέγα τὸ βλοφημένον.

Γὰρ τὸ πείσμα τῶν Ἰουδαίων ἀνεστήθη ὁ Χριστός. Βάγια βάγια τῶν βασιῶν Τρώε φάρι καὶ κοιλίᾳ Καὶ τὴν ἄλλη Κυριακὴ Τρώε κόκκινον αὐγὸν

Τὴν κυρὴν καὶ τῶν βασιῶν μπαλὶν ὁ διάβολος ἔς τὸ γυαλό.

Μεγὰλη Δευτέρα—Μεγὰλη μαγαῖρα
 Μεγὰλη Τρίτη—Μεγὰλη κρίσι
 Μεγὰλη Τετάρτη—Μεγὰλη ἀνάγκη
 Μεγὰλη Πέμπτη—Ποῦς μορεῖ νὰ στέκη
 Μεγὰλη Παρασκευή—Κλύματα καὶ θαρμὸι
 Μεγὰλο Σαββάτο—Ἴ κουλούρες πάνω κάτω
 Μεγὰλη Κυριακὴ—Λαμπρημάτης καὶ κρατὶ

Χαίρε πόλη χαίρετε
 Χαίρε Τίμιε Σταυρέ
 Ὁ χορὸς τῶν Ἀποστόλων
 Καὶ ἡμεῖς οἱ μαθηταὶ
 Ἴημεῖς οἱ τρεῖς οἱ τέσσαρες
 Κ' αἱ ἑλλ' εἴκοσι τέσσαρες
 Τὴν πόλιν ἐγυρίσαμεν
 Τὴν πόλιν τῆς μητροπόλεως
 Τὸ βασιλεῖά δὲν ἔγραψε
 Χειρῶνα ἐπεράσαμε
 Ἀλλὰ τὸν ἐπιτύγαμε (!)
 Ψάλλοντες καὶ ἤλαμεν
 Σήμερον καὶ αὐριον
 Κι' ἔλην τὴν ἐδομαδα
 —Μάρτη Μάρτη μου καλὴ
 Καὶ Ἀπρίλε φοβερὴ
 Ὁ ἥλιος λάμπει—ἡ γῆ μυρίζει
 Ἰὰ ἔνδρ' ἀνοῦνε—τὰ πουλιὰ κελαιδούνε
 Ἔβω φύλλοι ποτικιοὶ
 Νὰ φάτε κλαδοκούμαρο
 Νὰ πῶστε νὰ φορήσετε
 Μέσα Μάε καὶ χαρὰ
 Καὶ κουλούρια καὶ πολλὰ
 Καὶ σφιτικὰ καὶ δυνατὰ
 —Ὡς λουλουδίσει ὁ σταυρὸς
 Νὰ λουλουδίσουν τὰ διακόπια σας
 Νὰ πῆθουν τὰ σπῆτια σας
 —Σῆκω κερά ἀπ' τὸ θροῦν
 Νὰ μοῦ δώσης τὸ αὐγὸ
 Τὸ αὐγὸ σαρακοστή
 Γιατ' ἔχω δάκαλο κακὸ
 Κι' ἂν πᾶω ἀφὰ μαλώνει με
 Κι' ἂν ἀργήσω δέρνει με
 Ἀς τὸ πάρω τὸ αὐγὸ
 Κι' ἔς θαρῶ κι' ἄς σκοτωθῶ
 Καὶ εἰς ἔτη πολλὰ τῆς καλῆς νεοκαιρῆς.

Τὸ τελευταῖον ἄσμα ἔδουσαν ἐν Ἄνδρω, κυρίως ἐν τοῖς χωρίοις τοῦ Κορθίου, τὴν μεγάλην Παρασκευὴν μικροὶ παῖδες περιέρχοντες ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἀνοστόλιστον καλέμινον σταυρόν, ὃν ἀγιάζουσι προσηγουμένως καταθέτοντες τὴν ἑσπέραν τῆς μεγάλης Πέμπτης ἐν τῇ ἐκκλη-

(!) Τοῦτο ἀπρηγματωμένον πως δὲν λέγεται σήμερον.

σίξ, ὅπως ἀκούσῃ τὰ δώδεκα εὐαγγέλια, ὡς λέγουσιν οἱ μικροὶ ἐκείνοι εὐλαθεῖς. Ἐκ τῶν ἀνθέντων δὲ τοῦ σταυροῦ ἀποσπῶντες δίδουσιν εἰς τὰς τρεφούσας μεταξοκόμπας νοικοκυράς, λαμβάνουσι δὲ παρ' αὐτῶν τὸ σαρακοστή αὐγὸ τὸ μὴ κόκκινον δηλαδὴ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΑΡΥΕΤΙΝΑΚΗΣ.
 Τελετάριος τῆς Νομικῆς

Ἔθιμα ἐν Πάτρῳ.
 Ἡ τελετὴ τοῦ Νιπτῆρος.

Ἡ μεγάλη καὶ ἐξόχως ἰδιάζουσα εἰς τὴν πατρίδα μου τελετὴ, μία τῶν καθ' ἕνα τὸ ἔτος ἐπισημοτέρων καὶ πανηγυρικωτέρων τῆς νήσου, εἶνε ἢ κατὰ τὴν Μεγάλην Πέμπτην τελετὴ τοῦ Νιπτῆρος. Ἡ τελετὴ αὕτη νῦν μόνον ἐν Ἱεροσολύμοις τελεῖται κατ' ἔτος, ἂν δὲν λανθάνωμαι δὲ καὶ ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνὰ πᾶσαν εἰκοσιπενταετίαν. Ἀλλ' ἐν Πάτρῳ μετὰ μείζονος πομπῆς γινομένη ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ὁ Νιπτῆρ εἶνε ὑπερῶν τι σχηματιζόμενον ἐκ θαπέδου σανίδων ὑπὲρ τὸν πῆγυον ἐξέχον τοῦ ἐδάφους· αἱ σανίδες στηρίζονται ἐπὶ εἰδούς κηκλίδων ξυλίνων. Τὴν προτεραϊαν λοιπὸν τῆς ἡμέρας τῆς τελετῆς, ἧτοι μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς Μεγάλης Τετάρτης ἰδρύεται τοῦτο ἐν τῇ μέσῳ τῆς μίσεξ ἐκ τῶν δύο κυριωτέρων πλατειῶν τῆς πόλεως, ὧν ἡ μὲν πρὸς τὸ ΒΑ. αὐτῆς κειμένη, κατὰ τὰ Ἀπορθιατὰ, ὅπως ἐπιτοπίως καλοῦνται, ὀνομάζεται, ὡς ἐκ τῆς παρακειμένης ὑμωνύμου ἐκκλησίας «Ἁγία Λεοβίας», ἡ δὲ πρὸς τὸ ΝΔ. κατὰ τὰ Ἀλοτινὰ, κειμένη καλεῖται «Λότζα» ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Loggia λαβούσα τὸ ὄνομα. Ἰδρύεται λοιπὸν ὁ Νιπτῆρ ἐναλλάξ ἐν τῇ μέσῳ ἢ τῆς μὲν ἢ τῆς δὲ τῶν δύο τούτων πλατειῶν, τούτέστιν ἐὰν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο στηθῇ ἐν τῇ πλατειᾷ τῆς Ἁγίας Λεοβίας, τὸ ἐπόμενον θὰ στηθῇ ἐν τῇ τῆς Λότζας. Περὶ τὸ τραπεζοειδὲς τοῦτο ὑπερῶν ὑψοῦνται κατὰ διαλείμματα κοντάρια φέροντα φανούς, ὡς τοὺς τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἔχοντα ὑπ' αὐτοὺς μεταξίνους ἢ χουτουφάντους ἐπισείοντες, παρεμβάλλοντες δὲ καὶ σταυροὶ ἐπί κονταρίων καὶ αὐτοί, δύο δ' ἐξαπτέρυγα ὑψοῦνται περὶ τὴν ἔδραν, ἐφ' ἧς καθῆται ὁ λαμβάνων τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ Καθηγουμένου τῆς Μονῆς, ὁ καὶ Χωρεπίσκοπος τῆς νήσου, ἢ ἂν τύχη παρεπίδημος Ἀρχιερεὺς τις, εἰς ὃν ὁ πρῶτος ἐκ φιλοφρονήσεως παραχωρεῖ τὴν τιμὴν ταύτην.

Τὰ μεταξὺ τῶν σταυρῶν καὶ φανῶν κενὰ διαλείμματα συνδέονται ἐκ τοῦ ἀνωθεν μέρους διὰ στεφανῶν ἐκ μυρσινῶν—τῆς δάφνης σπανιζούσης λίαν ἐν τῇ νήσῳ—καὶ ἐξ ἀγρίων νάρδων, λιμπριῶν καλουμένων ἐν τῇ πατρίδι μου.

Ἡ τελετὴ ἀρχεται περὶ τὴν 11ην π. μ.

ἔδραν, μετὰ τὴν Δειτουργίαν τῆς Μεγάλης Πέμπτης οὕτω.

Σημαίνουσι κατὰ πρῶτον οἱ κώδωνες τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἔνδεκα ἱερεῖς μετὰ τοῦ Καθηγουμένου, ἢ τοῦ τυχόντος Ἀρχιερέως τοῦ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ λαμβάνοντος, ἐξέρχονται τῆς Μονῆς συνωδευμένοι ὑπὸ τεσσάρων ἱεροδικόνων καὶ μεταβάλλουσιν εἰς τὴν πλατειᾶν ὅπου θὰ τελεσθῇ ὁ Νιπτῆρ. Ὄθεν διέρχονται κρούοντα χαρμωσύνους οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν· ἀφοῦ δὲ φθάσωσιν εἰς τὴν πλατειᾶν περιβάλλονται τὰς ἱερατικὰς αὐτῶν στολὰς, πλὴν τοῦ στιχαρίου, καὶ οἱ μὲν ἔνδεκα οἱ παριστῶντες τοὺς ἔνδεκα Μαθητάς ἱερομόναχοι περιβάλλονται ἡμιούχρους ἐκ βουσσινόχρου βελούδου στολὰς, πλὴν τοῦ Ἰουδα, ὅστις μόνος δὲν εἶνε ἱερομόναχος, ἀλλὰ τις ἐκ τῶν πτωχῶν λαϊκῶν, εἰς ὃν πρὸς ἀμοιβὴν διὰ τὸ ἀπαίσιον καὶ μισητὸν εἰς τὸ εὐλαθεῖς πλῆθος πρόσωπον, ὅπερ λαμβάνει, δίδουσιν οἱ τῆς Μονῆς ζευγὸς καινουργῶν ὑποδημάτων καὶ τριακόνητα γράσια, τὰ ὅποια κατὰ τὸν κερυθρὸν τοῦλάχιστον ἀντιπροσωπεύουσι τὰ τριακόνητα ἀργύρια τοῦ προδότη τοῦ Ἰουδα.

Πρὶν ἀρχίσῃ ἡ τελετὴ στήνεται ἐπὶ ὑψώματος τὸ ἀναλόγιον, ἐφ' οὗ τίθεται τὸ Ἱερόν Εὐαγγέλιον. Περὶ τοῦτο ἵσταται καὶ ὁ χορὸς τῶν καλλιφωνοτέρων καὶ τεχνικωτέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ψαλτῶν, ὅστινες ἀρχονται ψάλλοντες ἀργὰ καὶ μετὰ μέλους τὸ «Ἀλληλουῖα» τρίς ἀφ' ἑκάστου χοροῦ εἴτα τὸ «Ὅτι οἱ ἐνδοξοὶ Μαθηταί», τοῦτου δὲ ψαλλομένου ἐξέρχονται οἱ λαμβάνοντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἱερεῖς ἐκ τοῦ ναοῦ συνωδευμένοι καὶ θυμώμενοι ὑπὸ τῶν τεσσάρων διακόνων φερόντων καὶ αὐτῶν ἡμιούχρους πρὸς τὰς ἱερατικὰς στολὰς τῶν ἱερῶν στιχάρια καὶ λαμβάνουσιν ἕκαστος τὴν οἰκίαν θέσιν ἐπὶ τοῦ ὑπερώου, ἐφ' οὗ προσηγουμένως εἶχον τεθῆ δύο καὶ δέκα ἔδραι, ἀνὰ ἑξ εἰς ἑκατέραν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ ἑτέρα ἔτι ἡ καὶ μεγαλοπρεπεστέρα ἐν τῇ μέσῳ διὰ τὸν Καθηγουμένον, ἢ Ἀρχιερέα. Τελευταῖοι δ' ἔρχονται ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰουδας, ὅστις καὶ κρατεῖ τὴν ἀργυρὰν λεκάνην ἐν ᾗ νίπτονται οἱ πόδες τῶν Μαθητῶν, καὶ ἀμφοτέροι συνωδεύουσι τὸν φέροντα τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰησοῦ Καθηγουμένου. Μετὰ δὲ τὸν εὐλογητὸν ἀνακινώσονται αἱ κατὰλληλοι πρὸς ἀγίασμα τὸ ὕδατος ὑπὸ τοῦ Καθηγουμένου εὐχαί, ψάλλεται ὁ εἰρμὸς ἀπὸ συνδέσμου τῆς ἀγάπης συνδεόμενοι οἱ Ἀπόστολοι, καὶ εἴτα ἀρχεται ὁ λεγόμενος Εὐαγγελιστῆς ἀνακινώσων ἀπὸ τοῦ προμνησθέντος ἀναλογίου τὸ κατὰ Μαθητικὸν εὐαγγέλιον διακόπτει δὲ τὴν ἀνάγνωσιν ἐκεῖ, ὅπου ἀρχεται ὁ μετὰ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Μαθητῶν αὐτοῦ διάλογος. Ἐκαστος τῶν Μαθητῶν τότε λαμβάνων τὸ οἰκίον πρόσωπον ἡμιλεῖ τὰ τοῦ μέρους αὐ-

τοῦ. Ἀρχεται δὲ τὸ ἐν λόγῳ Εὐαγγέλιον, ἀφοῦ ὁ Εὐαγγελιστῆς ἐκφωνήσῃ ἀπὸ καιρῶ ἐκεῖνο εἶπεν ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ διακόπτει τὴν ἀνάγνωσιν ἀπὸ τῶν λόγων τούτων τοῦ Σωτῆρος αὐδάτε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται κλ. ἀφοῦ δ' ἀνταλλάξωσιν ὅλοι οἱ ἐν τῷ ἀνακινώσματι τοῦ Εὐαγγελίου τούτου ἀναφερόμενοι διάλογοι, ὁ Εὐαγγελιστῆς ἐκφωνεῖ πάλιν τὸ «Σοφία ὁρθή»—Ἐκ τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου» ὅπερ ἀρχεται οὕτω: «Τῷ καιρῷ ἐκεῖνο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας» κλ. ὅπου περιγράφεται λεπτομερῶς ὁ νιπτῆρ. Ὄταν δὲ φθάσῃ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο ὅπερ ἀφηγεῖται ὅτι «Ἐγείρεται ἐκ τοῦ δειπνοῦ καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια καὶ λαβὼν λέντιον, διέζωσεν αὐτόν. Βίβα βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα καὶ ἔρξατο νίπτειν τοὺς πόδας τῶν Μαθητῶν,» ἐγείρεται ὁ Καθηγουόμενος καὶ ἐκβάλλων τὸ φελόνιον περιζώνοντα πεποιτῶν καὶ ἀρχίζει νὰ νίπτῃ τοὺς πόδας τῶν ἱερομόναχων. Ἐπαναλαμβάνει δὲ τὸ οἰκίον χωρίον ὁ Εὐαγγελιστῆς τῆς Μονῆς Ἱεροδιάκονος πολλὰκις, ἕως οὗ νίψῃ τοὺς πόδας πάντας. Ἐννοεῖται δὲ, ὅτι οἱ διάλογοι, ἢ ἀντίστασις τοῦ Πέτρου μὴ θέλοντος νὰ νίψῃ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὁ Κύριος αὐτοῦ καὶ Διδάσκαλος, λέγονται καὶ παρίστανται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, ὅπως ἀφηγοῦνται αὐτὰ οἱ Εὐαγγελισταί. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Νιπτῆρος ἀρχεται πάλιν ὁ Εὐαγγελιστῆς ἐκφωνῶν τὸ κατὰ Μάρκον Ἱερόν Εὐαγγέλιον, ὅπου ὁ Ἀπόστολος ἀφηγεῖται τὴν προσευχὴν τοῦ Ἰησοῦ, ὅτε καὶ ὁ Ἱερομόνος ἐγειρόμενος παραλαμβάνει τὸν Πέτρον, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην καὶ μετ' αὐτῶν προβαίνει εἰς γωνίαν τινα, ὅπου ἔχουσι τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος φέροντας τὸν ἀκάνθινον στέφανον, ἢ ἄλλαις λέξεσι τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ «Ἰδὲ ὁ ἄνθρωπος» καὶ πρὸ αὐτῆς ἐπαναλαμβάνει τὴν τελευταίαν ἐκείνην τοῦ Χριστοῦ προσευχὴν. Βίβα ἐγείρεται, εὐρίσκει τοὺς τρεῖς Μαθητάς ὑπνώττοντας, ἐπανέρχεται πρὸ τῆς εἰκόνης, ἐπαναλαμβάνει τὴν προσευχὴν του καὶ ἐκ δευτέρου καὶ ἐκ τρίτου εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην φορὰν ἐπιπροσθέτων τὸ «Ἐγείρασε ἄγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε». Καὶ οὕτω λήγει ἡ παράδοξος αὕτη καὶ ἐπιβλητικὴ τελετὴ. Βίβα ἀγιάζει τοὺς προσερχομένους τῶν πιστῶν μετὰ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἐν τῇ ἀργυρᾷ ὑδρῆς ἡγιασμένου ὕδατος, ἐνῶ ψάλλεται τὸ «Κύριε ἢ ἐν πολλὰκις ἀμαρτίαις», καὶ γίνεται ἡ ἀπόλυσις.

Πᾶσαι αἱ εἰς τὴν πλατειᾶν παρακειμέναι οἰκίαι εἰσι πλήρεις γυναικῶν, αἵτινες φέρουσι τὰς καλλίστας τῶν ἑορτασίων ἐνδυμασιῶν των καὶ καταλαμβάνουσι πάντα τὰ πρὸς τὸν Νιπτῆρα προσβλέποντα παράθρονα. Προσέρχονται δὲ καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν πλησίων τῆς Πάτρῳ νή-

των και παραλίων της Μικράς Ασίας, να προσκυνήσωσιν εν τή Μονή αλλά κυρίως να ίδωσι τόν Νικητήρα

ΕΠ. ΑΛΒΕΛΑΚΗΣ

“Εθίμα εν Ζακύνθω

Τὰ ἐξῆς θξία σημειώσεως ἐπιστέλλω ὑμῖν : Τὴν μεγάλην Δευτέραν καὶ τὴν μεγάλην Τρίτην, ὅτε ψάλλεται εἰς τὰς Ἐκκλησίας ἡ Νυμφίος λέγεται εἰσέτι παλαιὸν τετράστιχον ἠκίστα εὐσεβῆ ἐλέγγον τὸν ποιήσαντα αὐτό :

“Ἦρθανε καὶ τὰ νυμφία, νὰ κηρίουν ἢ γράϊς ἰς τὴν Ἐκκλησία, νὰ ῥουὴ ἢ καὶς ἀδεία”

Τὴν μεγάλην Πέμπτην δὲν κρούονται πλέον οἱ κώδινες τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς ἐνδειξιν πένθους, τοῦτο δὲ λέγεται ἐξηρησαῖν ἢ καμπάγαις, αἱ δὲ γυναῖκες μελαναιμονοῦσαι μεταβαίνουσιν εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Ἄλλοτε τὴν ἕλληφιν τῶν κωδιῶν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀντικαθίστων τὰ σῆμαντρα, κοπιγέλια παρ' ἡμῖν λεγόμενα, διότι διὰ μικρῶν κοπάνων ἐτύπτον οἱ παῖδες τὰς σανίδας ἀε περιέφερον ἀνὰ τὰς γαιτονίας, ἵνα ἀναγγείλωσι τὴν ἐναρξίν τῆς λειτουργίας.

Τὴν μεγάλην Παρασκευὴν εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλησίας λέγονται αἱ Ὠραὶ, ἢ ἀκολουθία δὲ αὐτὴ παρατείνεται μέχρι τῆς ἐνδεκάτης τῆς πρωίας, εἰς τινὰς δὲ Ἐκκλησίας καὶ μέχρι τῆς μίας μετὰ μεσημβρίαν, ὅτε γίνεται καὶ ἡ Λιτανεία τοῦ Ἐσταυρωμένου τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Μώλου μετ' ἐπισημότητος, παρακολουθοῦντος καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς Λιτανείας τοῦ Ἐσταυρωμένου ἐπανερχονται οἱ ἄνθρωποι εἰς τὰς οἰκίας των, ἐνθα χωρὶς νὰ παραθέσουν τράπεζαν τρώγουν κατὰ τι ἐπὶ ποδός καὶ ἰδίως μαρούλια μετὰ ὄζους εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὄζους μετὰ τὸ ὁποῖον ἐπότισαν τὸν Ἰησοῦν.

Τὸ εἰσπέρας ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου, εἰς τινὰς Ἐκκλησίας εἰς ἅς ἀπέμειναν Ἐπιτάφιοι. Μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας περιφέρεται ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὁ Ἐπιτάφιος, εἶτα ἐναποτίθεται πρὸ τῆς Ὠραίας Πύλης, καὶ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου εἰσάγεται εἰς τὸ ἱερόν βῆμα.

Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην φοβερός συνωστισμὸς ἐπακολουθεῖ, διότι σπεύδουν πάντες νὰ ἐγγίψωσι καὶ ὀθήσωσι τὸν Ἐπιτάφιον, ἔχοντες τὴν πρόληψιν ὅτι ἂν δὲν κατορθώσωσι τοῦτο δὲν θὰ ἐπιζήσωσι τὸ ἐπιόν ἔτος.

Ἄλλοτε ὅλοι αἱ Ἐκκλησιαεῖς ἔχον Ἐπιταφίους, καὶ τοὺς περιέφερον ἀνὰ τὴν πόλιν, ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβαινον πλεῖστα ὄσα ἄτοπα, πολλὰκις δὲ σπουδαῖαι συγκρούσεις, ὅταν ἰδίως συνηγνῶντο ἐξ ἀντιθέτου μέρους δύο Ἐπιτάφιοι καὶ ἡμιλλῶντο τίς νὰ διέλθῃ δεξιᾷ, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κόκκινης πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀπηγόρευσε τὴν

Λιτανείαν τῶν Ἐπιταφίων ἀπολύτως ἐκτὸς ἐκείνου τῆς Μητροπόλεως.

Περὶ τὴν χαραυγὴν ἡ Λιτανεία τοῦ Ἐπιταφίου ἐπιστρέφει εἰς τὴν Μητρόπολιν, ὅτε γίνεται ἡ πρώτη ἀνάστασις, ἢ ἀναγγέλλει κανονοβολισμὸς (τὸ λεγόμενον ἐνταῦθα κομμάτι) καὶ παρακολουθοῦσιν εὐθυμοὶ κραυγαὶ ἀχριστὸς ἀνέστη καὶ χαρμόσυνοι κωδωνοκρούσαι, διότι μετὰ τριῆμερον σιγὴν ἢ κηρείαν ἅμα τῇ Ἀναστάσει ἢ καμπάγαις ἐξηρησαῖον, ὡς λέγομεν. Ἦντε ἀπὸ τὰ παραθύρα τῶν οἰκίῶν ὄλων ἀνεξακρέτως βίπτονται εἰς τοὺς δρόμους πῆλινα ἄγγελα, πλείστα δὲ πυροβόλα ἐκκενοῦνται.

Τὴν στιγμήν ἐκείνην προσέτι δάκνουσι κλειδίον ἢ ἄλλο τι σιδηροῦν ἀντικείμενον, καὶ αἱ μητέρες ἀφ' ἐσπέρας προνοοῦσι νὰ θέσωσιν ὑπὸ τὸ προσκεφάλιον τῶν τέκνων των ἐν κλειδίον διὰ νὰ τὸ σαγκάσωσι μετὰ τὸ κομμάτι.

Τὸ Πάσχα ἢ λειτουργία τελεῖται τὴν πρωίαν, καὶ ἡν ὄραν καὶ τὰς λοιπάς Κυριακάς. Ἡ Ἀνάστασις δὲ γίνεται ἐξῴθεν τῶν Ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὸ Εὐαγγέλιον ὁ ἱερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἵνα ἀποπερατώσῃ τὴν ἱερουργίαν, οἱ δὲ Ἐκκλησιασθέντες μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς κάμουν μετὰ τὸν ἱερέα πρὸ τῆς Ὠραίας Πύλης ἱστάμενοι, τὸ Χριστὸς ἀνέστη.

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὅτε ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐπορεύετο ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸν ναόν, ἢ θύρα ἣτο κλειστή, ἐτελεῖτο δὲ παράστασις τις, διότι ὁ ἱερεὺς ἐξεφώνει τὸ : Ἄρατε Πύλεις, ἢ εἴσωθεν τῆς θύρας ἱστάμενος νεωκάρως ἢ ἄλλος τις, ἠρώτα : ποῖος εἴσαι ; Ὁ δὲ ἱερεὺς ἐξηκολούθει : ἀρχὸν ἰσχυρῆς, καὶ τότε ἐλάκτιζεν ἰσχυρῶς τὴν θύραν καὶ εἰσώρηκε προτεταμένην ἔχων τὴν λαμπάδα καὶ παρακολουθούμενος ἀπὸ τοὺς Ἐκκλησιαζομένους, πολλοὶ τῶν ὑποίων ἐντρομοὶ παρηκολούθουν, μήπως δὲν κρυβῆ ἔγκαιρως ὁ ὀπισθεν τῆς θύρας ὑποκρινόμενος τὸν Σατανᾶν, διότι ἐπίστευον ὅτι τότε ὁ ἱερεὺς ἤθελε τὸν σφραγίσῃ μετὰ τὴν ἀναμμένην λαμπάδα καὶ ἤθελε μὲν αἰωνίως ἐστιγματισμένον καὶ ἀφωρισμένον.

Ζακύνθιος.

Τὰ Πάσχα τῶν Πλαχοποιμένων.(1)

Οἱ βλάχοι ὄλοι τῆς περιφερείας ἐκείνης ἦσαν ἐπὶ ποδός, στολισμένοι, μετὰ κηρὶα εἰς χεῖρας ἀναμύνοντες τὴν Ἀνάστασιν.

Ὀλη ἐκείνη ἡ περιφέρεια ἐκ λασκῶν κωμαστειδῶν καὶ μικρῶν κοιλάδων, πλουσία εἰς βλάστησιν καὶ εἰς νερά, κατέχει τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ θῆμου Βουπρασίων. Οἱ βλάχοι ἔχουν κατασκηνώσῃ ἐκεῖ πολυάριθμοι, ἄλλοι εἰς μικροὺς συνοικισμούς, ὡς τὰ Μπακογιαννέικα καὶ Βυτινέικα, ἄλλοι : μεμονωμένοι εἰς οἰκογενεάς, νεμόμενοι πολλὰ στρέμματα

(1) Ἐκ τοῦ Ἀφωρισμένου τοῦ κ. Α. Καραβίτσα.

γῆς, καὶ ἄλλοι ἀναμῆ μετ' ἐντοπιῶν, κατοικοῦντες μικρὰ χωριά, ὡς τὸ Ζόγγα, Ζουλάτικα, Μάξι, καὶ ἄλλα ἐκ δέκα εἰκοσὶν οἰκιστῶν ἕκαστον.

Οἱ βλάχοι ἔρχονται ἐκεῖ καὶ ξεχειμάζουν, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου δὲ μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου μετὰ τὰς οἰκογενεάς καὶ τὰ ποιμνία των ἀναχωροῦν διὰ τὰ βουγά, ὅπου ξεκαλοκκρίζουν. Δὲν εἶνε δυνατόν διὰ τοῦτο ν' ἀπαντήσῃ τις καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἔκτασιν Ἐκκλησίας παρὰ μικρὰς μόνον ὡς κελία εἰς τὰ περίεξ χωριά. Τὰ χωριά ὅμως αὐτά, ἂν ἔχουν Ἐκκλησίας, δὲν ἔχουν ἱερεῖς. Διότι οἱ χωρικοὶ, ἀνθρακεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον καὶ ὑλοτόμοι, εἶναι τόσοσιν πτωχοί, ὥστε μόλις νὰ ἐξαρκοῦν εἰς τὴν πενήρην τροφὴν των καὶ τὴν πενιχροτέραν ἐνδυμασίαν των. Ἰνα μὴ λησμονήσωσιν ὁμῶς καθόλου τὸν Θεόν, συνεφώνησαν ὄλοι ἀπὸ κοινοῦ καὶ ἐκάλεσαν ἕνα ἱερέα, ὁ ὁποῖος ὑπερχρεῖτο εἰς κάθε ἐσπέρην νὰ λειτουργῇ κατὰ σειρὰν καὶ εἰς ἕν χωριδίον. Καὶ οἱ βλάχοι τῶν περίεξ συνοικισμῶν συνεπέφερον ἐφ' ἔσον καιρὸν μέγιστον ἐκεῖ : καὶ ὅταν ὁ ἱερεὺς λειτουργεῖ εἰς τὸ πλησιέτερον χωριδίον πηγαινόντες ὄσοι θέλουν καὶ λειτουργοῦνται.

Ἄλλ' ἢ Ἀνάστασις πρέπει νὰ τελῆται εἰς ὄλους ταυτοχρόνως καὶ νὰ συμμετέχωσιν ὄλοι τῆς ἰερωτέρας καὶ μεγαλειτέρας ἐσπέρης τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦτο ἵνα μὴ ἐγειρῶνται παράπονα προτιμήσεως καὶ ἵνα μετέχωσιν ὄλοι, καὶ οἱ πλέον ἀπομακρυσμένοι, τῆς ἱερέως τελεῖτης, ῥελοῦσιν αὐτὴν ἔξω, εἰς τὸ ὑπὸ οὐρανόν, ὑπὸ τὸν διάστερον οὐρανόν καὶ τὸν αὐρὸν ὀρίζοντα.

Ἦδη εἶχε πλησιασαί ἡ ὦρα. Ὁ αὐγερνός περγυροβόλων ἀνήρχετο εἰς τὰ ὕψη, ὥσει μέγας μουσταγωγός τοῦ χριστιανισμοῦ φέρων εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν. Οἱ βλάχοι μετὰ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία των ἴσταντο ἔτοιμοι, ἕκαστος ἔξω τῆς καλύβης τοῦ οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰ περίεξ χωριά εἰς τὴν ἀνάμνησιν εἰς τὰ ὑψώματα, νεοὶ ἀκμάζοντες καὶ ζωντοὶ, γέροντες λευκόμαλλοι, παιδία, γυναῖκες νεαὶ καὶ γραιαὶ, ὄλοι προσηλωμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ ὀρίζοντος, ὅπου ἐγγύριζον ὅτι ἐν μέσῳ τοῦ σκότους ὑψοῦτο ὑψηλὴ ράχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ὁ ἀνεφάνετο ὁ ἱερεὺς μετὰ τὴν λαμπάδα εἰς χεῖρας κηρύττων εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτήρος. Αἱ μεγάλαι πυραὶ ἐλαμπάζειον εἰς τὰ ὕψη ἐπιρρίπτουσαι ῥοδόχρουν χροίαν ἐπὶ τῶν προσώπων καὶ τῶν καθαρῶν ἐνδυμάτων καὶ ποικίλλουσαι μετὰ πολυχρῶμους λάμψεις τὰ πολύτιμα γιορτιάνια καὶ τοὺς ἀργυροὺς παφτάδες τῆς ζώνης τῶν γυναικῶν. Ἡ καρδιά ὄλων ἐβροντοκτύπα ἀνυπόμονος εἰς τὴν ἐγγιζούσαν μεγάλην καὶ ἱεράν δι' αὐτοὺς στιγμήν. Κάθε ἄστρον, τὸ ὁποῖον προέκυπταν ἀπὸ τῆς ράχης, ἐξελάμβανον ὡς τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως καὶ ἀνεκράνταλον καὶ ἀνεπήδων οἱ νεώτεροι μετὰ χαρᾶς :

— Γιά το, ἐφάνηκε !
— Ἀμ' ποῦ ἀνήκη ! ...
— Ὁ ἄσπρησ τὸ μάτι σου γιὰ νὰ τὸ ἰδεῖς ; ...

Καὶ ἐπειρᾶζοντο μεταξὺ των καὶ διηγοῦντο εὐάρεστα ἀνέκδοτα καὶ αἱ γέροντοτέροι παραμύθια διὰ νὰ περάσῃ ὁ καιρός.

— Γιά το, γιά το ! ἐκείνο ἐνε ! ἐφάνηξέ τις ἀφῆνης περιχαρῆς.

Ἦν ὄντι πρὸς ἀνατολὰς ἐφάνη φῶς λαμπάδος, τρεμσοῦνον εἰς τοῦ ἀέμου τὴν πνοήν. Διέσχίζε τὴν σκοτίαν καὶ ἐπέριπτε παρήγορον καὶ ἰλαρὰν τὴν λαμπὴν τοῦ περίεξ, ὡς ἡ ἰδέα τοῦ χριστιανισμοῦ, τὴν ὁποῖαν ἐξέπροσώπει τὴν ὄραν ἐκείνην, διέλυσε τὰ ἀγριασκότη τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος.

Οἱ βλάχοι ὄλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη περίεξ συνεκέντρωσαν ἐκεῖ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ ἔτεινον τὴν ἀκοήν των.

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά ! ...

Ἡ φωνὴ ἠκούσθη ἀπὸ τὴν ράχην ἐντονος καὶ παρατεταμένη. Ἀνακαλλομένη ἔφθασεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀξέστων ἀκρατῶν ὄλων καὶ ἐπέχουσεν ἐπ' αὐτῶν γλυκύτητα καὶ συγκίνησιν δσν ἀίσθανεταὶ ἢ γυναῖκα εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πρώτου τέκνου τῆς.

— Χριστὸς ἀνέστη παιδιά ! ...

Ἡ φωνὴ ἠγγισεν ἐντονωτέρα. Οἱ βλάχοι ὄλοι καὶ οἱ χωρικοὶ ἔκλινον τὴν κεφαλὴν καὶ ἔκαμον τὸν σταυρὸν των. "Ὀλη ἐκείνη ἡ ἐκτεταμένη περιφέρεια ἦτο κατὰ τὴν ὄραν ἐκείνην εὐρύτατος ναός, ὅπου ἐδοξάζετο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἐπε παιδιά ! ...

Ἡ φωνὴ ἠγγισεν ἐκ τρίτου. Συγχρόνως παρὰ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐφάνη ἀναλαμπὴ πυροβόλου καὶ μετὰ μίαν στιγμήν διεχύθη ἀνὰ τὴν ἔκτασιν βάρους βρόμος πυροβόλου. Ὁ ἱερεὺς ὀλίγον διαφέρων κατὰ τὴν κλίθευσιν τῶν περίεξ ἀκρατῶν του, ἀεζήης ὅπως αὐτοῖ, δοξολογῶν τὸν Θεόν του ὅπως καὶ οἱ ποιμένες, καὶ αἱ ὑλοτόμοι, καὶ οἱ ἀνθρακεῖς, μετὰ τῶν ὀφείους ἐζῆσες καὶ ἀνετράφη, εἶδεν ἀπ' ἐκεῖ πρώτος, μετὰ τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σύνθημα τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς χαρᾶς.

Εὐθὺς ὥσει ὄλη ἐκείνη ἡ ἔκτασις κατατέετο ὑπὸ στρατοῦ, παραμονεύοντος καὶ ἐπιπέπτοντος ἀφῆνης κατὰ τοῦ ῥέχου, πλείστοι ἐξήλθον πυροβολισμοί, φωτίσαντες δι' ἀστρακταίας ταχύτητος χλοαζούσας ράχεις, λαγκάδια καθρά, δένδρα καὶ καλύβας, πρόβατα καὶ μανδριά. Οἱ βλάχοι ἐν ἐξῆλλοι ἐνθουσιαστικῶ μετέδιδον πρὸς ἀλλήλους τὴν εὐχάριστον εἶδησιν τῆς Ἀναστάσεως.

— Χριστὸς ἀνέστη, ἐπε ἀδέρφια ! ...

— Ἀληθινῶς ἀνέστη ! ... ἀληθινῶς ἀνέστη ! ...

— Ζῆ καὶ βασιλεύει, ἐπε μπράτιμοι ! ... ζῆ καὶ βασιλεύει ! ...

Ἦδη πολυάριθμα μικρὰ φῶτα ἐπλανῶντο κατὰ διαφόρους διευθύνσεις : τὰ βλαγόπουλα ἔσπευδον προθύμως νὰ μεταφέρωσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ Ἅγιον φῶς, ὅπερ ἔλαβον ἀπὸ τὴν λαμπάδα τοῦ ἱερέως. Μετ' ὀλίγον ὄλοι αἱ ράχεις, πεπληρωμέναι μικρῶν φῶτων, ἐπεγγυόβδολον ἐδῶ κ' ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς σκοτίας, ὡς ἀδάμαντες πολυάριθμοι. Ἀπὸ ἐκαστῆς καλύβης τὰ κερυσοφύλλια καὶ αἱ ἀσημοπιστόλαι ἤσπραπτον καὶ ἐβρόντων καὶ αἱ σφαῖραι διεστυροῦντο εἰς τὰ ὕψη σπρίζουσαι. Τὰ ἐντὸς τῶν μανδριῶν πρόβατα ἐδέλαζον καὶ ἐπήδων πεφοβισμένα ἐκ τῶν κρότων οἱ σκύλοι ὀλόκτων, οἱ ἴπποι ἐχρημέτιζον καὶ ὄλη ἡ ἔκτασις ἦτο πλήρης συμμιγοῦς καὶ ἀκαταλήπτου θαρόβου ...

Ἡ ράχη, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἀνεφάνη τὸ πρῶτον τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως, ἦτο ἤδη κατάφωτος. Ἐἶκον ἔως εἰσοσιπέτε βλάχοι, ἀσκεπές, μετὰ τὴν λαμπάδα ἀνημμένην εἰς χαῖρας, ἐγονυπέτου περίεξ τοῦ ἱερέως,

ὁ ὁποῖος ἔρθῃς ἐκίνοι τὴν λαμπάδα τοῦ ἄνω καὶ κάτω, δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάλλων τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», καταλαμπόμενος ὑπὸ τοῦ φωτός....

Ἀνωθεὶς παροιμίαι περὶ τοῦ Πάσχα.

Ἄν τὰ φῶτα φωτερῶ
καὶ τὰ λάμπρα σκοτεινὰ
γαρὰ 'ς τὸ βού καὶ 'ς τὸ ζευγί.

Παροιμία τῆς Θήρας. Ὅταν τὴν 1 Ἰανουαρίου ὁ καιρὸς εἴναι εὐδαίμων, τὸ δὲ Πάσχα συννεφώδης καὶ βροχερὸς ἢ συγκομιδῆ θὰ εἴναι πλουσία.

Ἀσχημὴ ἢ λαμπρὴ ὅταν βρέξη,
κι' ὁ φτωχὸς ὅταν δὲν βρέξη.

Καὶ τὰ Φῶτα φωτερῶ,
καὶ τὸ Πάσχα βροχερῶ,
ὅλος ὁ κόσμος χαίρεται κ' ἢ Κρήτη καμαρώνει.

Παροιμία τῆς Μάνης.

Νὰ εἶχα Πάσχα νὰ τρωγα καὶ ζέπασχα νὰ φέρηγα.

Παροιμία τῆς Γορτυνίας. Ἐν Μετσηνίᾳ φέρεται ἄλλως:

Νὰ εἶχα τοῦ Χριστοῦ νὰ φάω καὶ τὴ λαμπρὴ νὰ φέρηγα.

Ἐπειδὴ τὸ Πάσχα ἰδίως φοροῦσι καινουργῆ ἐνδύματα.

Νὰ ἦταν τὰ φῶτα φωτεινὰ καὶ ἡ λαμπρὴ βροχερῶ.

Παροιμία τῆς Ἠπείρου.

Ὁν πᾶν Χριστοῦγεννα στεγνὰ καὶ φῶτα χιονισμένα,
καὶ ἡ λαμπρὴ βροχούμενη, τὰμπέρια γιομισμένα.

Παροιμία τῆς Λευκάδος. Ἦτοι αἱ σιταποθῆκαι θὰ γεμισώσιν, ἂν δὲν βρέξη τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, βρέξη δὲ τὸ Πάσχα.

Τὴ μιὰ ἡμέρα Πάσχα
καὶ τὴν ἄλλη χάσκα.

Ἐπὶ τῶν μὴ μεριμνόντων περὶ τῆς αὔριον, οἵτινες μετ' ἡμέρας σπατάλης καὶ τρυφῆς διέρχονται ἡμέρας στερήσεων.—Ἐτέρα δὲ παροιμία

Ἄλλος Πάσχα
κι' ἄλλος χάσκα

διὰ τῶν αὐτῶν δημοικαταληξιῶν ἐκφράζει διάφορον ἔννοιαν ὅτι ἄλλοι μὲν τρυφῶσι, ἄλλοι δὲ λιμώττουσιν.

Τρεῖς 'ς τὰ Γέννα τρεῖς 'ς τὰ Φῶτα κ' ἔξη τὸ Μεγάλο [Πάσχα.

ἢ καὶ ἄλλως: κ' ἔξη τὴν ἀνάστασι. ὅτι καὶ ἐκαστὴν τῶν ἑορτῶν τούτων ἡ ἀργία δὲν πρέπει νὰ διαρκῇ πλείονας τῶν τριῶν ἡμερῶν.

Χαρὰ 'ς τὰ Φῶτα τὰ στεγνὰ καὶ τὴ λαμπρὴ βροχέμενη.
ἢ ἄλλως ἐν Πάτραις: ἀτὰ Γέννα τὰ στεγνὰ καὶ πληρέστερον

Χαρὰ 'ς τὰ Γέννα τὰ στεγνὰ καὶ τὴν λαμπρὴν νὰ βρέξη,
καὶ τὰ Φῶτα χιονισμένα,
καὶ τ' ἀμπέρια γιομισμένα.

ἢ ἄλλως:
Χαρὰ 'ς τὰ Γέννα τὰ στεγνὰ, τὰ Φῶτα χιονισμένα
καὶ τὴ λαμπρὴ βροχούμενη, τὰ μπέρια γιομισμένα
N. Γ. II.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΤΟ ΧΡΥΣΟΥΝ ΟΚΤΑΠΟΔΙΟΝ

Κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα ἀλιεῖς ἐν Καλύμνου ἡλίεον ἐπὶ λέμβου ὀκτάποδος παρὰ τὴν νῆσον Φάρμακον, οὐ μακρὰν τῆς Καλύμνου, ὅτε αἰφνης μετ' εὐνοήτου ἐκπλήξεως διέκρινον εἰς τοὺς πλοκάμους ἐνὸς ὀκτάποδος χρυσῶ νομισμάτα. Τὸ πρῶγμα τοῖς ἐβρήν ἀπίστευτον, πλὴν ἐπίστευσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς των. Τὰ χρυσῶ νομισμάτα ἔλαμπον! Ὅτε βυθίζουσι τὸ βλέμμα ἐντὸς τῶν ἡρεμούντων ἐκεῖ ὑδάτων καὶ διακρίνουσιν ἐπὶ τῶν βράχων καὶ ἄλλα πολλα νομισμάτα στίλβοντα ἐκ τῶν ἀντανακλάσεων τοῦ ἡλίου. Οἱ πτωχοὶ ἀλιεῖς κατάπληκτοι ἐπὶ τῇ ἀπροπτη εὐρήματι δὲν ἔχασαν καιρὸν. Εἰς αὐτῶν ἐκδύεται καὶ ῥίπτεται εἰς τὴν θάλασσαν. . . Ὅτε δ' ἀνήλθεν ἐκράτει τριακοντάδα χρυσῶν νομισμάτων! Αἱ καταδύσεις ἐξηκολούθησαν, οὕτω δὲ τὸ συλλεγθὲν ποσὸν ἀνήλθεν εἰς τριακόσια χρυσῶ νομισμάτα, ἀτινα ἦσαν τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Διεμαίρασαν τὸν θησαυρὸν καὶ ἐν χαρῇ ἀπέπλευσαν εἰς Καλύμνον. Ἄλλ' ὁ δαίμων τῆς πλεονεξίας ἀπαύστως ἀνησῆχει αὐτοὺς. Μετὰ πάροδον ὀλίγων ἡμερῶν ἐπανέρχονται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀρχονται πάλιν ἐρευνῶντες ἐπὶ τῶν βράχων αὐτῆς. Ἄλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἐπεδίδοντο πυρετωδῶς εἰς τὰς ἐρεύνας των, καπνὸς μαῦρος ἐπεφάνη ἐν τῇ στερεώματι καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀντόπλοιο ἐπροχώρησε πρὸς αὐτοὺς. Ἦτο δὲ τὸ ἐν Ἀλικαρνασσὶ σταθμεῦον τουρικὸν, ὁ πλοίαρχος τοῦ ὁποῖου μαθὼν τὴν ἀνεκάλυψιν τοῦ θησαυροῦ ἤρχετο ὅπως ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα. Σὺλλαμβάνει τοὺς ἀλιεῖς, ὑποβάλλει αὐτοὺς εἰς ἀνάκρισιν, καὶ πληροφραῖται πᾶσας τὰς λεπτομερείας τῆς ἀνακαλύψεως. Πάντα δὲ τὰ χρυσῶ νομισμάτα κατασχεθέντα παραδόθησαν εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Ἀλικαρνασσῶ.

ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

Λόγος συγγνώμης.

— Εἶδα χθὲς 'ς τὸ χορὸ, Μαρία, πολλὰς τρυφερότητες εἶχες μετ' ἡν Ἑλένη δὲν ἦσαν μαλωμένη μαζί της;
— Ναι, ψυχὴ μου! μὰ χθὲς ἦτον τόσο ἀσχημὴ 'ς τὸ χορὸ καὶ κακοντυμένη ποῦ τὴν ἐσυχώρεσα.

Εἰδούλιον.

Ἐκεῖνος (μετὰ θέρμης). Γιὰ νὰ ζήσω μαζί σου θὰ παραιτοῦσα ὅλα πατρίδα, γονεῖς, φίλους, δόξαν, περιουσίαν . . .
Ἐκεῖνη (μετ' ἀφελείας). Καὶ τί θὰ ἔμενα τότε γὰρ μένα;